

Estetik-filosofiska fakulteten
Filmvetenskap

Mattias Edrén
Maria Palmestål

En riktig jul med julkalendern?

Utveckling, innehåll och målgrupp för SVT:s
julkalender

A real christmas with the christmascalender?

Development, content and target group for SVT:s christmascalender

C-uppsats 15 poäng
Filmvetenskap III

Datum/Termin: 09-02-04
Handledare: Patrik Sjöberg
Examinator: John Sundholm
Ev. löpnummer: X-XX XX XX

Abstract

The purpose with this essay is to get an understanding of how the christmascalendar has evolved throughout the history, and why its shape looks like it does. We have made an analysis of the 21-century's calendars to get a lock on the content and tried to track a target group. Which themes have characterized the 21-century and how can you put these in relation to earlier calendars? To get a greater insight in the design of the christmascalendar, we made an interview with SVT's Susanne Kvarforth. After this it came to our knowledge that they are lacking guidelines besides that their target group is 6-12 year olds. After our analysis we came to the conclusion that the target group could be questioned, because our observations made it clear that the target group differ from what they set it to be. An observation we made is that the calendar tends to bring up very serious subjects like divorce and depression. We've also found a lack of Christmas traditions. We find ourselves being negative towards the fact that the calendars are in lack of guidelines, with the result of a missing Christmas spirit, something we mean must be a central part of a Christmascalendar.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1:1 Ämne	1
1:2 Avgränsning	1
1:3 Metod	1
1:4 Frågeställning	1
1:5 Syfte	2
2 Bakgrund	3
2:1 Bakgrundsfakta	3
2:2 Tidigare forskning	4
2:3 Begrepp	6
3 Julkalendern 1960 – 1999	8
3:1 Teman	8
3:2 Tendenser genom åren: Format/Utformning	11
4 Julkalendern under 2000-talet	14
4:1 Förteckning över julkalendrarna under 2000-talet	14
4:2 Innehåll och kategoriindelning på 2000-talet	15
4:2:1 Ronny & Julia, 2000	15
4:2:2 Kaspar i Nudådalen, 2001	17
4:2:3 Dieselrättor & Sjömansmöss, 2002	18
4:2:4 Håkan Bråkan, 2003	19
4:2:5 Allrams höjdarpaket, 2004	21
4:2:6 En decemberdröm, 2005	23
4:2:7 LasseMajas detektivbyrå, 2006	24

4:2:8 En riktig jul, 2007	26
4:2:9 Skägget i brevlådan, 2008	27
4:3 Tendenser under 2000-talet	29
4:4 Kopplingar till historien	32
4:5 Frånvaro av riktlinjer	33
5 Forskning om rörliga bilder och barn	36
6 Resultat	41
Källförteckning	43
Bilaga	45

1 Inledning

1:1 Ämne

Det ämne som vi har valt är Julkalendern i TV 1960-2008. Vi har båda en relation till ämnet eftersom vi är uppvuxna med att följa denna varje decembermånad under vår barndom. Därför vill vi återbekanta oss med denna företeelse och se julkalendern med vuxna ögon.

1:2 Avgränsning

Vi har valt att fokusera på julkalendern i TV och därmed utelämnar vi radions julkalender. Vårt slutgiltiga fokus kommer att ligga på 2000-talets julkalendrar eftersom vi anser att dessa inte blivit studerade i lika stor utsträckning. I den närstudie som vi har utfört av 2000-talets julkalendrar väljer vi att fokusera på vilka historier som berättas och i vilken form som de valt att gestalta berättelserna. Vi utesluter därmed tekniska detaljer så som kameravinklar etc. om dessa inte är betydande för ramberättelsen.

1:3 Metod

Vi har valt att se delar av alla julkalendrar genom tiderna men koncentrerar oss på 2000-talets julkalendrar där vi tagit del av en stor mängd material för att mer noggrant kunna besvara vår frågeställning. Vi använder oss av litteratur som behandlar julkalendern, där historiken utgör grunden för att finna olika tendenser, vilka gör att vi kan dela in kalendrarna i olika kategorier. Dessa kategorier har vi funnit i boken *Barnens röster* av Ingegerd Rydin från 1999. Dessutom har vi valt att avslutningsvis inkludera Margareta Rönnbergs bok *Tv är bra för barn* från 1997 samt Malena Jansons doktorsavhandling *Bio för barnens bästa – Svensk barnfilm som fostran och fritidsnöje under 60 år* från 2007. Dessa två syftar till att få en förståelse för utvecklingen och synen på barn och rörliga bilder.

1:4 Frågeställning

Hur har julkalendern i TV sett ut, i huvudsak 2000-talets och på vilket vis skiljer sig, alternativt liknar 2000-talets julkalendrar de tidigare? Varför är julkalendrarna utformade på så skilda sätt? Samt hur kan man koppla julkalendern till andra rörliga bilder producerade för barn?

1:5 Syfte

Vårt syfte är att göra en kartläggning över julkalendern. Vi vill se hur julkalendern sett ut under 2000-talet i relation till de tidigare årens julkalendrar. Genom att göra detta vill vi finna svar på hur julkalendern har utvecklats fram till idag och hur formen ser ut. Samt göra en analys av 2000-talets julkalendrar för att se hur pass lämplig dagens julkalendrar är för den tilltänkta målgruppen.

2 Bakgrund

2:1 Bakgrundsfakta

Adventskalendern har premiär i televisionen år 1960 (*Titteliture*), dock startade radions P1 sända adventskalendern redan 1957, då som en programpunkt på endast fem minuter. Efter några år byter man namnet från adventskalendern till julkalendern och därmed försvinner den religiösa kopplingen till adventshögtiden.¹ Det slutgiltiga namnbytet sker 1971 då TV2 för första gången svarade för produktionen tillsammans med radion. Mellan 1961 och 1973 samarbetar radio och TV med produktionen av julkalendern. De utgick då från ett gemensamt tema där berättelsen i stort sett var den samma i både radio och TV, men där de två medierna till viss del fokuserade på det som lämpade sig bäst att gestalta i vardera medieformat. Detta var dock ett extremt omfattande arbete som krävde stora resurser. År 1973 blev det därför dags att dela på arbetsuppgifter och tema för innehåll i respektive radions och TV:s julkalendrar, samt att ansvaret för manus, produktion och sändning av julkalendern fördelas växelvis mellan de två TV-kanalerna. 1973 infördes också två olika tryckta kalendrar, en för radio och en för TV, som såldes tillsammans. Längre var även traditionen att låta julkalendern börja den första söndagen i advent, vilket kunde innebära att den startade redan den 26 november och sändes därför i 29 dagar fram till den 24 december. Solveig Stenudd menar att det dock småningom blev kutym att låta julkalendern börja den 1 december, oavsett veckodag.²

Målgruppen för julkalendern var till en början små barn, men snart fick man insikten att även lite större barn tyckte om programmet.³ Julkalendern i TV har genomgående haft höga tittarsiffror, där mellan tio och tjugofem procent av svenska folket åldrarna 3-99 år har följt den mer eller mindre regelbundet under december månad. *Teskedsgumman* från 1967 hör till en av de julkalendrar med högst tittarsiffror, där det visade sig vid en av Sveriges radios publikundersökningar under andra veckan i december att hela 2,5 miljoner vuxna tittare följde kalendern.⁴ Detta ledde till att pressen fick upp ögonen för julkalendern. Ingegerd Rydin menar att: "Julkalendern jämte Kalle Anka har blivit en del av det svenska folkets traditioner

¹ Rydin, I. s. 317

² Stenudd, S. s. 8-9

³ Ibid. s. 5

⁴ Ibid. s. 9

som följs av hela familjen”.⁵ Man skulle troligtvis betraktas som avvikande om man valde att inte ta del av den. Vidare menar Rydin att julkalendern med åren har blivit televisionens mest prestigefyllda satsningar, vilken man avsett ansevärd ekonomiska resurser för.⁶ Exempelvis sägs *Ture Sventon privatdetektiv* från 1989 ha kostat lika mycket som produktionen för serien *Varuhuset*.⁷ Att spela in en julkalender i TV motsvarar ungefär sex normala långfilmer. De dagliga avsnitten har i regel varit omkring tjugo minuter långa, och planeringen av följande års julkalender startar ofta innan det innevarande årets program sänts, varefter arbetet pågår hela året fram till premiären.⁸ Marknadsföringen har varit mer omfattande än den vanligtvis är, något som även bidragit till uppmärksamhet i pressen. “Julkalendern har blivit en nationell angelägenhet som också de vuxna har många åsikter om”, menar Rydin.⁹

2:2 Tidigare forskning

Vi har kunna ta del av fem uppsatser som rör ämnet julkalendern. Dessa fem uppsatser behandlar julkalendern på två skilda sett. Antingen behandlas en julkalender ingående eller så låter man ett fåtal kalendrar tala för en viss period. I Anna Schybergs uppsats *Tomte-maskinen – TV-produktionen 1993 års julkalender* (1994) jämförs Sven Nordqvists Pettson och Findus böcker med SVT:s julkalender som bygger på dessa. Däremot väljer Johanna Lundgren i *Tillbaka till dåtiden snarare än framåt mot framtiden?*(2004), samt Carina Sjöholm och Susanne Zetterberg-Wollinger i *Bakom stängda luckor...* (1986) i sina uppsatser att behandla Håkan Bråkan respektive Trolltider och den debatt och proteststorm som drabbade dessa. I både Lisen Christerssons uppsats *Med julkalendern i tiden* (2004) och Magnus Öljemarks uppsats *Från världssamvete till parodi* (1994) blir närstudien av fyra kalendrar representativa för olika decennier. Här studeras utvecklingen där man i Christersson fall bland annat lägger fokus på synen på barn och ungdom i kalendrarna, eller som i Öljemarks uppsats där innehållet studeras och försöker sättas in i ett sammanhang för att förstå varför julkalendern har utvecklats på det sätt som den har. Detta har kortfattat de skilda uppsatserna kommit fram till:

Bakom Stängda luckor... ger en förståelse av den livliga debatt som blossade upp kring prisen av julkalendern *Trolltider*. Den förklarar ingående de olika

⁵ Rydin, I. s. 317

⁶ Ibid. s. 317

⁷ Ibid. s. 327

⁸ Stenudd, S. s. 9

⁹ Rydin, I. s. 317

ståndpunkter och den diskussion som fördes mellan de inblandade. Det blir först och främst en insikt om hur olika religiösa grupper agerar och går samman när de blir upprörda över någonting, i detta fall julkalendern.

Tomte-maskinen är en hyllning till hur välgjord 1993 års julkalender var, då den lyckas med att fånga en julstämning samt förhåller sig till originalverket med stor respekt. En lyckad tv-produktion som vann popularitet hos såväl de små som hos de stora tittarna.

Från världssamvete till parodi är ett försök till att förklara på vilket sätt julkalendern har förändrats och varför. Författaren menar att vi gått från att "allt var möjligt" 1971, till 1991 då det snarare handlar om en parodi på bland annat vuxenvärlden. Författaren förväntar sig att julkalendern, som i hans ögon är ett barnprogram, ska tilltala den stora massan och alla samhällsgrupper. Han skriver om förväntningar på julkalendern som ska behandla: snö, lucia och tomtar där vi även förväntar oss kristen tro och familjeliv.

Med julkalendern i tiden behandlar de fyra julkalendrarna: *Barnen i höjden*, *Stjärnhuset*, *Sunes jul* samt *Håkan Bråkan*. Från 1970-talet och framåt, vill författaren med hjälp av dessa kalendrar se hur barn och ungdom skildras. Författaren menar att det på 1970-talet ges en bild av det upproriska och allvarliga barnet vilket även återkommer på 2000-talet. Däremellan ser vi på 1980-talet att barnen är frågvisa och underordnade, samt på 1990-talet där de är busiga och glada.

Tillbaka till dåtiden snarare än framåt mot framtiden? syftar till att besvara hur det kommer sig att vuxna har ett stort intresse i just julkalendern samt varför Håkan Bråkan orsakade sådan uppståndelse, vilket i sig bidrog till att detta är den julkalender som fått flest anmälningar till Granskningsnämnden. Författaren kommer fram till att ett svar på detta kan vara att den vuxna publiken romantiserar sin egen barndom och inte är medvetna om den utveckling som skett inom samhället vad gäller hur vi ser på barn som individer.

Det finns några få böcker som vi tagit del av som behandlar Julkalendern. Den bok som uteslutande fokuserar på detta ämne är Solveig Stenudds kartläggning *Teskedsgumman, Pettson och alla de andra: julkalendern i radio och tv genom tiderna*. Vi har dock inte funnit denna bok speciellt användbar då den främst fokuserar på handlingen i varje kalender. Dessutom sträcker den sig enbart fram till och med 1994. Även Jan Gradvall tar upp julkalendern i ett av sina kapitel i boken *TV! : nedslag i Sveriges televisions historia*, men den informationen är hämtad ur Stenudds kartläggning. Däremot använder vi oss mer ingående av Ingegerd Rydins bok *Barnens röster: program för barn i Sveriges radio och television 1925-1999. Dramat i tv-soffan från Hamlet till Svensson, Svensson: svensk tv-dramatik under 50 år* av Bengt Forslund beskriver även delar som behandlar julkalendern ur ett annat perspektiv.

Efter att vi har gått igenom den tidigare forskningen har vi insett att det inte finns någon kartläggning av 2000-talet julkalendrar. Därför vill vi med denna uppsatts göra en närstudie av de senaste nio kalendrarna och sedan ställa dem i ett historiskt perspektiv då detta inte är gjort tidigare. Man har tidigare valt att utgå ifrån en kalender som skall verka representativ för en längre tidsperiod men vi anser att detta inte är fruktbart då det skiljer sig så pass drastiskt åt från år till år.

2:3 Begrepp

I vår uppsats kommer vi att analysera 2000-talets julkalendrar där våra egna åsikter kommer kretsa kring begrepp som bör förtydligas redan i detta inledande skede.

Realistiskt: Exempelvis en kalender där berättelsen och formen är av ett slag som påminner om den värld vi själva lever i. En avsaknad av specialeffekter och datoranimationer är även en bidragande faktor till det realistiska.

Underhållande: En kalender som med hjälp av exempelvis humor och spänning bidrar till att en eller flera åldersgrupper kan finna intresse i kalendern och därför skulle kunna tänkas följa den mer eller mindre regelbundet.

Målgrupp – yngre/äldre barn: Vi utgår från att det vi kallar yngre barn är 10 år eller yngre. Äldre barn är således barn äldre än 10 år. Självklart är barn olika, där kön och mognad spelar in, men ett hum om vilka som troligtvis kan uppskatta en viss typ av kalenders innehåll ger detta.

Vad gäller punkten Underhållande är det viktigt att hålla detta isär från det som Ingegerd Rydin valt att kalla Underhållning. Det Rydin avser med Underhållning är en TV-show eller ett underhållningsmagasin med programledare.

3 Julkalendern 1960 - 1999

3:1 Teman

Julkalendern har minst sagt sett annorlunda ut genom åren. Allt från traditionellt drama till underhållningsmagasin. Längden har varierat från bara några minuter till en halvtimme. Även innehållet har varit mycket varierat och de olika kalendrarnas teman skiljer sig på många olika sätt. Ingegerd Rydin delar in julkalendern i åtta olika kategorier i sitt avsnitt om julkalendern i sin bok *“Barnens röster”*. Dessa är: *Att drömma sig bort och bakåt i tiden, Jultraditioner, Problematisering av jultemat, Det religiösa temat, Samhällskritik och existentiella frågor, Pedagogik och bildning, Underhållning humor och fars, samt Fantasi, sagor, folktro.*¹⁰ Denna kategoriindelning gör det möjligt att särskilja julkalendrarna åt. Men många av kalendrarna skulle kunna passa in i flera av kategorierna. Exempelvis *Broster, Broster!* från 1971 som både kan placeras under *Det religiösa temat* och *Samhällskritik och existentiella frågor*. Dock ger Rydins kategoriindelning ändå en överblick över vilka julkalendrar som producerats och hur dessa sett ut. Vi väljer senare i arbetet att se hur dessa kategorier passar in på de julkalendrar som producerats på 2000-talet.

Att drömma sig bort och bakåt i tiden: Många julkalendrar utspelar sig i ett fantasiland bortom rum och tid, exempelvis i en trollskog eller i tomtarnas land. Vi ser bland annat i *Mumindalen* (1973) hur julstämningen infinner sig i den fridfulla dalen och skogen som är skapad efter Tove Janssons klassiska barnsagor. Även landsbygden, och då äldre tiders landsbygd, framträder i ett förklarad skimmer.¹¹ Här kan vi se hur bondemiljön med den gamla bondgården och det hemtrevliga lantköket blir en kontrast till den höghusmiljö och förort som sällan bildar miljöbakgrund i julkalendern. När denna miljö ändå skildras så visar man på att den knappast befrämjar kontakter och sociala relationer, men där några barn eller en snäll brevbärare (*Den tänkande brevbäraren*, 1963), ändå kan bidra till att stämningen löses upp. Rydin menar att de få kalendrar som har en mer realistisk inramning ofta visar på en mer problematisk tillvaro. Istället är troligtvis idealet en stillsam idyll i historisk tid, vilket Rydin menar att det kanske är så vuxna önskar att barndom ska gestaltas, särskilt kring jultid.

¹⁰ Rydin. I. s. 318-329

¹¹ Ibid. s. 318

Jultraditioner: Julpyssel, sällskapslekar eller hur man firade jul på landet utgjorde stora delar av det tema som dominerar särskilt under de första tio åren av julkalendern. Det religiösa budskapet har alltid varit underordnat, om det alls förekommer. Slutet av 60-talet innebar däremot en kursändring då jultemat inte längre anses som obligatoriskt, vilket är en trend som hållit i sig, då en del kalendrar har julanknytning, andra inte. I den allra första julkalendern producerad för TV, *Titteliture*, så samlades man i en studio för diverse julpyssel, tävlingar och knåp. Även åren därefter var det jultraditioner som stod i fokus i mer eller mindre realistisk form. Från *Tomtefamiljen i storskogen* (1962) till *En småstad vid seklets början* (1966). På 70-talet problematiserar man i flera kalendrar jultemat på olika sätt där sedvanliga jultraditioner inte tas för givna. När man i början av 80-talet tyckte att man kommit så långt ifrån allt vad jultraditioner heter, i julkalendrar som antagit så varierande former, så ville man påminna tittarna om vad jul och advent egentligen är för någonting. Därför skulle man i *Det blir jul på Møllegården* (TV1 1980) ge en så autentisk beskrivning som möjligt av de förberedelser som hörde julen till förr i tiden. På den skånska gården får vi se hur karaktärerna (vars skånska dialekt krävde textning) exempelvis skär upp en gris och tömmer den på dess innanmäte. (Lite väl magstarkt att se för den yngre målgruppen?)

Problematisering av jultemat: Julen ifrågasätts i några kalendrar och där man i farsen och fantasins form kan driva med att julen haussas upp. En kalender som nästan kan sägas ha ett antijultema är *Långtradarchaufförens berättelse* (TV2 1975) med Beppe Wolgers. Här finns ett budskap om att man ska njuta av livet hellre än att fira jul, där man avsiktligt undvikit snö och julstämning för att istället låta det jämtländska sommarlandskapet bilda bakgrund till berättelsen.

Det religiösa temat: *Marias barn* (TV1 1987) är egentligen den enda kalendern som haft den bibliska berättelsen som det centrala motivet, där vi får följa Jesu liv och födelse genom Marias ögon. Serien fick kritik då barnamorden i Betlehem togs upp och var enligt vissa skribenter alltför grymma för att visas för barn.¹² En delvis religiös anknytning hade även *Det blir jul på Møllegården* där man bland annat belyste den kristna orsaken till varför vi firar jul. Man ville lyfta fram att Sverige trots all sekularisering bär på ett protestantistiskt arv.¹³ Även *Broster, Broster!* (TV2) hade det religiösa temat som en slags undertext i berättelsen, där man på ett originellt och egensinnigt vis gör en modern tolkning av julevangeliet.

¹² Rydin, I. s. 320 Från Stenudd, S. (1994) *Teskedsgumman*, Petsson och alla de andra.

¹³ Ibid. s. 321 Från Ellgar, H. & Skogholm, L. (1990) *Julkalendrar i TV*, s. 34.

Samhällskritik och existentiella frågor: Broster, Broster! vars berättelse i första hand framstår som en samhällskritisk saga, tillkom då man i TV2:s uppbyggnadsskede ville hitta nya uttrycksätt. Detta präglade programverksamheten då även brytande av tabun var ett av målen. Vi får i *Broster, Broster!* följa en bohemisk familj i bästa grönavågen-anda på den skånska landsbygden, som har en alternativ livsföring där bland annat pengar saknas. I berättelsen skildras direktörer som penninghungliga lurendrejare och stadstjänstemän framstår som hopplösa byråkrater. Rydin menar att det inte är någon enkel berättelse att ta till sig, där handlingen även pendlar mellan fantasi- och realplanet, något hon menar kunde vara svårt för barn att upptäcka. Vidare kan vi se hur karaktärerna visar solidaritet med de utstötta, där man även förklarar vad ordet 'omtanke' innebär och att det är viktigt med omtanke just i jultider. Även adoption är ett ämne som avhandlas, men där familjen stöter på problem hos socialtjänstemannen som kräver fast arbete och bostad samt medlemskap i statskyrkan. "Familjen framstår som mycket goda och inkännande människor, men de är samtidigt naiva och världsfrånvända och har svårt att anpassa sig till samhällets spelregler" menar Rydin.¹⁴ I Tage Danielssons *Herkules Johnsons storverk* (TV1 1969) saknas helt kopplingen till julen. Genom de ombytta barn- och vuxenrollerna ställs här begreppet över och underläge på sin spets. I en socialrealistisk inramning får vi följa livet i en ganska trist betongförort där man hotas med 'vräkning' om man inte sköter sig. I ett höghus i förortsmiljö utspelar sig även kalendern *Barnen i höjden* (TV1 1972) där man riktar udden mot förortens tristess och ensamhet. Problem med pengar, arbete, ensamhet, barnpassning och misstro mot obekanta grannar var teman som behandlades här. Barnet i berättelsen var den som lyckades skapa gemenskap och vänskap, där barnen även fick ikläda sig de vuxnas roller då dessa inte var kapabla till något på egen hand. Kalendern saknade dock julstämning, och det efterlystes lite mer av sagostämningen med prinsessor, tomtar och troll. En pojke från en problemfylld miljö med alkoholiserad pappa var ramberättelsen i den samtidsrealistiska *Håll huvet kallt* (1994), där existentiella frågor tas upp på ett humoristiskt vis.

Pedagogik och bildning: Att ge barn kännedom om exempelvis geografi, naturvetenskap och historia har förutom att förmedla kunskaper om jultraditioner varit syftet hos vissa kalendrar. I *Julbåtens resa jorden runt* (TV/Radio 1961) ser vi hur utländska influenser påverkat det svenska julfirandet. En lekfull lektion i alfabet och matematik stod repriserna av *Fem myror är*

¹⁴ Rydin, I. s.323

fler än fyra elefanter (TV2 1977) för. Den grekiska mytologin kopplad till stjärnbilder och astronomi var utgångspunkten för *Stjärnhuset* (TV2 1981). Även här saknades julanknytning.

Underhållning, humor och fars: Underhållningstemat är mer vanligt i de julkalendrar från 80-talet, i en jämförelse med de från 70-talet. Detta är en trend som sedan dess hållit i sig. Att man satsat på underhållning då kalendrarna blivit mer familjeorienterade som alltså ska rikta sig till en bredare publik, är en anledning till detta. Även den tilltagande konkurrensen under 80- och 90-talen är en anledning till att man försöker öka publikunderlaget, menar Rydin.

Klasses julkalender (1992) är ett exempel på den typ av kalendrar som mer liknar ett underhållningsmagasin med programledare, sketcher och musikaliska inslag, och som alltså inte är baserad på fiktion eller dramatik. Julkalendrar i humoristisk tappning ser vi exempel på i bland annat *Gumman som blev liten som en tesked* samt i *Ture Sventon privatdetektiv*.

Birgitta Anderssons gestaltning av teskedsgumman blev en stor succé 1967 och man väljer därför att reprisera kalendern nästan tio år senare 1976. *Alberts och Herberts jul* (TV1 1982), *Julstrul med Staffan och Bengt* (TV1 1984), *Kurt Olssons julkalender* (1990) och *Sunes Jul* (1991) är alla mer farsartade berättelser där jultemat underordnas humorn. Här gestaltas ofta konflikten om över- kontra underläge i olika former, där ett lyckat exempel på detta enligt Rydin är julkalendern *Pelle Svanslös* från 1997.

Fantasi, sagor, folktro: När muminfamiljen i *Mumindalen* (TV2) ska fira jul så misstänker de att julen är något farligt (de brukar ju vanligtvis sova under vintermånaderna), och de förstår inte människans hets och stress inför detta fenomen. Existentiella frågor är centrala, där just mumintrollet är rädd för allt, men lyckas ändå tillslut bemästra sin rädsla. 1979 ville man lyfta fram sagan då den under 60- och 70-talen blivit undertryckta av mer realistiska och verklighetsorienterade program. Det blev den påkostade berättelsen om tomtar och troll, *Trolltider* (TV2 1979, repris 1985). Sagostämningen infann sig i den scenografiskt fantasifulla trollskogen som bildade bakgrund för de olika äventyren.¹⁵

3:2 Tendenser genom åren: Format/Utformning

Får en julkalender se ut hur som helst kan man fråga sig, och vad är det egentligen barnen själva önskar sig att se? Svaret på den sistnämnda frågan kan vi kanske finna om vi tittar på

¹⁵ Rydin, I. s.328

1988 års *Liv i luckan med julkalendern*. Här fick barn födda på 1970-talet skicka in sina egna bidrag med manus till julkalendern. När "författarna" som var mellan åtta och sjutton år antog uppmaningen som TV i Umeå gick ut med så inkom det nästan tvåtusen bidrag. Historier om tomtar och troll dominerade. Kalendern var utformad som ett underhållningsprogram med sång och musik, tävlingar och jultips där Staffan Ling var programledare. I varje program visade man tre av de insända berättelserna i dramatiserad form. Kanske är det just tomtar och troll som är det vinnande konceptet, både hos barnen och hos pressen.

För att sammanfatta julkalenderns utveckling från dess början fram till idag kan vi kortfattat se att det började som ett inslag för barnen men sedan övergick till att bli en angelägenhet för de flesta åldersgrupperna. Till en början var julkalendern inriktad på att ge barnen ett program som skulle försätta dem i julstämning. Från och med 1969 (*Herkules Jonssons storverk*) följde en våg av socialrealistisk karaktär, vilket kan kopplas till den tidsandan som rådde. När julkalendrarna som producerades 1970 (*I Regnbågslandet*), 71 (*Broster, Broster!*) och 72 (*Barnen i höjden*) blivit utskälda i pressen för att de handlade för lite om jul, valde TV2 att satsa på ett säkert kort för 1973-års kalender. Krävde publiken troll och en nordiskt vacker snö vinter så skulle den önskan uppfyllas. Något som är mer trolligt och nordiskt vintrigt än julfirandet med mumintrollen kunde knappast tänkas. *I Mumindalen* hade pressen i alla fall inget kritiskt att säga om. Under 70-talets andra hälft visades många uppskattade julkalendrar som repriserna av *Teskedsgumman*, *Fem myror är fler än fyra elefanter* samt *Trolltider*. 80-talet erbjöd kalendrar av ett mycket varierat innehåll, där det pendlar mellan att vara allvarsamt till mycket lekfullt. *Det blir jul på Møllegården* var fylld av svenska jultraditioner. *Marias barn* berättade den religiösa bakgrunden kopplad till julen. *Ture Sventon Privatdetektiv* avslutade 80-talet och här fick publiken följa ett välproducerat tv-drama. Denna form för julkalendern skulle komma att leva vidare under hela 90-talet och fram till idag.

Bengt Forslund skriver i *Dramat i TV-soffan* att merparten av julkalendrarna måste betraktas som barnprogram, där det ofta är kända TV-personligheter och underhållningsartister i centrum, exempelvis Pekka Langer, Beppe Wolgers, Mangnus & Brasse, Tage Danielsson, >Kurt Olsson<, Björn Skifs m.fl. Vanligt är även kalendrar som bygger på populära barnböcker, med karaktärer som exempelvis Teskedsgumman (Birgitta Andersson), Ture Sventon (Helge Skoog), Pelle Svanslös (Björn Kjellman), Mumintrollen, Pettson och Findus, Sune samt Albert och Herbert (Sten-Åke Cederhök & Tomas Von Brömssen). Kalendrar med sagofigurer, exempelvis i djurmasker, dockteater samt animationer har även det förekommit.

Forslund menar att en del kalendrar dock har haft en karaktär om god och spännande TV-teater, där dessa är skrivna av professionella författare eller är baserade på barnböcker av mer realistisk karaktär. Exempel på dessa är: *En småstad vid seklets början*, *Broster, Broster!*, *Barnen i höjden*, *Rulle på Rullseröd* (1974), *Stjärnsmällar och julpussar* (1986), *Håll huvet kallt*, *Ronny & Julia* (2000) samt *Kaspar i Nudådalen* (2001). Hit kan även Göteborgsproduktionen *En decemberdröm* (2005) räknas.

4 Julkalendern under 2000-talet

4:1 Förteckning över julkalendrarna under 2000-talet

2000 – Ronny & Julia

Denna julkalender handlar om Ronnys familj som är uppfinnare och som flyttar in i huset bredvid Julias familj som är musiker. Ronny och Julia finner genast varandra men deras familjer hamnar ständigt i nya konflikter.

2001 – Kaspar i Nudådalen

Kaspar bor hos sin morfar i Nudådalen. Kaspar och hans kompis Lisa spenderar hela december tillsammans. Den som stör julefriden är Åhman, den man med mest makt i byn. Det som Kaspar oroar sig mest för är om han kommer att få några julklappar av tomten, eller inte.

2002 – Dieselsrättor & sjömansmöss

De två barnen Ofelia och Philémon reser med ett fartyg till Sverige. På fartyget lever dieselsrättorna och sjömansmössen och efter att barnen blivit förminskade till mössens storlek börjar äventyret med att bli till sin normala storlek igen. Dieselsrättorna försöker samtidigt hindra fartyget från att nå sin destination.

2003 – Håkan Bråkan

Håkan bor med sin mamma, pappa, stora syster och store bror. Men denna jul drabbas mamma Karin av extrem stress och blir inlagd på ett otäckt sjukhus. Pappa Rudolf måste därför ta hand om allt själv, vilket visar sig inte vara så lätt alla gånger. Håkan fantiserar om att han är en superhjälte och ska rädda mamma så att de får fira jul tillsammans.

2004 – Allrams höjdarpaket

Allram har en egen talkshow. Han öppnar luckor och tar oss med till ”Höjdarna”. Höjdarna är denna julkalenders huvudinslag. Det handlar om en stad där det bor en massa härliga figurer som hittar på en massa olika saker.

2005 – En decemberdröm

Bobo har skuldkänslor för moderns förstörda röst. Efter en incident på fotbollsplanen hamnar Bobo i koma vilket medför att han parallellt kommer till en drömstad i underjorden. Här träffar han på udda karaktärer som jobbar med att trösta olyckliga människor. Även Mary som han förälskat sig i, visar sig härstamma från denna märkliga plats.

2006 – LasseMajas Detektivbyrå

Lasse och Maja startar en detektivbyrå ihop då de vill ha spänning i tillvaron. Ett antal mysterier drabbar den lilla staden Valleby under denna decembermånad, och detta blir upptakten till de äventyr som LasseMajas detektivbyrå får vara med om.

2007 – En riktig jul

Mila bor tillsammans med sin mamma och hon vill inget hellre än att fira julen med bara sin mor. Mamman har däremot börjat träffa grannen Klas vilket oroar Mila som gör allt för att de två inte ska bli tillsammans. Detta är en önskan som tomtenisson Elfrid från Nordpolen ska försöka hjälpa till att uppfylla.

2008 – Skägget i brevlådan

Lage råkar av misstag skicka en inköpslista på mat till tomten, istället för sin riktiga önskelista. Nu börjar jakten för Lage och hans vänner Klas och Renée. De måste hitta jultomten innan julafton, något som även en organisation med påskanknytning vill.

4:2 Innehåll och kategoriindelning på 2000-talet

4:2:1 Ronny & Julia, 2000

Denna Malmö-producerade julkalender utspelar sig i nutid och tar sin början när Ronny med familj flyttar från Malmös betonghus till en småstad och ett hus i en villaidyll. Här träffar han Julia som bor i grannhuset. Julia har inga vänner utan är utfrysad av de andra tjejerna i området. De två barnen finner varandra och vänskap uppstår. Däremot ligger barnens respektive föräldrar ständigt i fejd med varandra, där dessa med eller utan avsikt saboterar och förstör för varandra. Vi ser här en tydlig likhet till den klassiska Romeo & Julia historien. Men vart är snön? Detta är en ständig längtan och önskan från barnen och de vuxna under denna

decembermånad. Både Ronny och Julias föräldrar är mycket upptagna och fokuserar enbart på sina egna arbeten. De är ouppmärksamma på sina barn vilket resulterar i att barnen inte vill vara med sina föräldrar. Det är trots detta föräldrarna som tar mest plats i berättelsen.

Exempelvis i episod 10 "Familjedag". I detta avsnitt tänker föräldrarna att de skall lägga sitt eget arbete som de ägnat så mycket tid till åt sidan och koncentrera sig på barnen. Men även om de försöker göra detta slutar det ändå med att dagen kommer att handla om deras egna intressen. Föräldrarnas intressen är allt som är viktigt. De få tillfällen där det julpysstas sker detta i periferin. Kalendern är ett realistiskt drama även om de använder sig av animerade inslag som rök och en robothund. Det saknas religiösa kopplingar förutom alla de julsånger som förekommer i praktiskt taget alla episoder. Ronny har huvudrollen men det är Julia som är den starka av de två. De båda mammorna presenteras också som ledare i familjen. Ronny och Julia leker bara stillsamma lekar och det förekommer inga äventyr. De sysselsätter sig bland annat med att leka med barkbåtar. Karaktärerna är inte överdrivna men ändå klämkäcka. Humorn riktar sig mer till barn. Dessutom finns en berättarröst (Mark Levengood) som i inledningen av varje avsnitt påminner oss om vart vi befinner oss i historien.

Vi menar att denna julkalender enbart kan sättas i relation till två av Ingegerd Rydins kategoriindelningar: *samhällskritik...* samt *underhållning, humor och fars*. Vi ser här en samhällskritik riktad till hur vuxna idag är alltför upptagna för att se sina egna barn och spendera kvalitativ tid tillsammans med dem. I denna julkalender är detta väldigt tydligt då barnen ständigt lämnas själva. Exempelvis kan barnen utan några som helst problem träffas i smyg, även då föräldrarna har förbjudit dem. Redan i inlednings episoden frågar Ronnys mamma om de har kommit ihåg att ta med den yngre sonens blöjor, varpå Ronny upplyser föräldrarna om att han slutat använda dessa för ett och ett halvt år sedan. Vi väljer att placera in denna kalender under fars då föräldrarnas klantiga beteende ofta får konsekvenser som först leder till skratt men som sedan övergår till en djupare konflikt mellan de båda föräldrarna.

Vi anser att målgruppen för denna julkalender är en yngre publik där vi har svårt att se att denna kalender skulle tilltala de äldre barnen. Inte heller den vuxna publiken uppskattar troligtvis vare sig dramat eller humorn. Vi saknar den rätta julstämningen då historien fokuserar för mycket på allt bråk och tjafs. Den ger ingen bra bild av vuxenvärlden då de försummar sina barn och fokusera enbart på egna intressen. Att föräldraparen bråkar sinsemellan visar inte heller på en bra förebild. Att barnen däremot har varandra är mycket fint och deras vänskap porträtteras moget, i motsats till föräldrarnas meningslösa

missförstånd. I grund och botten är detta en parafras på William Shakespeares *Romeo och Julia*. Vi anser dock att denna klassiska berättelse inte passar sig för detta forum (julkalendern). Att det ligger aggressioner i luften är ingenting som vaggar in barnen i julstämning. Att vi sedan får följa föräldrarna i deras arbete istället för barnen på deras upptåg är ingenting som tillför spänning till historien.

4:2:2 Kaspar i Nudådalen, 2001

Kaspar i Nudådalen utspelar sig i nutid och långt bort ifrån storstaden. Detta är ett drama där flicka/pojke tematiken utgör ramberättelsen. Berättelsen är realistiskt skildrad, där man vid några få tillfällen även inkluderar övernaturliga fenomen så som en häxa och en snöman. Den innehåller mycket julstämning så som julpysssel, snögubbstävling och mycket vinteraktiviteter som exempelvis längdskidåkning. Det är inramat av ett snöigt vinterlandskap, där en berättarröst (Shanti Roney) leder hos genom berättelsen. Tomten har en betydande roll för huvudkaraktären Kaspar även om själva jultomten inte träder fram. Kaspar oroar sig mycket för vad tomten skall tycka och är rädd att förlora sina julklappar. Men jultomtens existens ifrågasätts av Kaspars kompis Lisa som är två år äldre än honom. Lisa är också den mest initiativtagande av de två, däremot är det Kaspar som har huvudrollen. Det religiösa temat tar dock ingen plats utan kalendern kretsar mer kring svenska jultraditioner. Denna julkalender tar även upp samhällskritiska frågor där det är tydligt att de med makt inte är särskilt trevliga. Kaspars föräldrar har övergivit honom för att istället resa runt i världen och göra gott bland allt elände. Istället bor han med sin morfar som hotas av vräkning av byns ”viktigaste” man Åhman. Morfadern är en snäll man men brusar lätt upp och tillgriper svordomar när någon betar sig illa. Både Kaspars morfar och den andra huvudkaraktären Lisas föräldrar är väldigt närvarade. De vuxna ser sina barn, de bryr sig om dem och de deltar ofta i barnens aktiviteter. Sammanfattningsvis är detta en väldigt snäll berättelse där problemen aldrig blir speciellt stora utan allt löser sig på bästa tänkbara sätt.

Kaspar i Nudådalen passar in på många av Rydins kategorier. Till att börja med *att drömma sig bort...* då detta är en vinteridyll som man drömmer om att få spendera sin jul i. *Jultraditioner* finns det gott om. Den *samhällskritik* som vi kan utläsa ur denna berättelse behandlar män med makt, då de porträtteras som översittare som gör allt för att utnyttja sin position, vilket då drabbar många i byn. Det finns också inslag av *humor och fars*. Många gånger står Kaspars morfar (Per Oscarsson) för den verbala humorn medan Åhman (Leif

Andrée) ofta drattar på ändan. Häxan och snömannen faller in under *fantasi och folktro* vilket ger historien en spännande bihandling, där barnen kan fascineras av det lite övernaturliga.

Här anser vi att julkalendern har lyckats på de flesta punkter. En total julstämning råder där man inkluderar både julpyssel, vinteraktiviteter och jultraditioner som hör den svenska julen till, allt detta i ett magnifikt vinterlandskap. Vi anser att denna berättelse innehåller både äventyr och spänning som både barn och vuxna kan finna uppskattning i. Möjligtvis kan denna idyll vara svår för vissa att relatera till. Det blir ofta sockersött och problemen blir mindre än vad de kanske är.

4:2:3 Dieselråttor & Sjömansmöss, 2002

Denna julkalender utspelar sig på ett fartyg som är på väg från USA till Sverige någon gång under 1900-talets första hälft. De två huvudkaraktärerna, syskonen Ofelia och Philémon blir likt Teskedsgumman eller *Nils Karlsson pyssling* (1990) krympta med hjälp av magi. Återigen ser vi en kalender med frånvarande föräldrar (mammans är död och pappan är upptagen med sitt kortspel). Även flicka/pojke temat är centralt, då de kämpar tillsammans för att göra sig fria från dieselråttorna och bli stora igen. Kalendern är berikad av fantasifulle figurer i form av möss och råttor med mänskliga egenskaper. Här får istället mössen och råttorna ersätta tomtar och troll. I denna studioproduktion använder man sig flitigt av specialeffekter och animationer. Detta tillsammans med påkostad kostym och scenografi gör att verklighetsflykten blir mer realistisk i en annars orealistisk berättelse. I inledningen av varje avsnitt talar kaptenen (Brasse Brännström) på fartyget direkt till tittaren och förklarar handlingens händelseförlopp, han fungerar alltså som en berättarröst. Svenska jultraditioner är inget som behandlas mer ingående i berättelsen, utan här är det äventyret som barnen är med om som står i centrum. Sammanfattningsvis kan man se detta som en spännande historia utan djupare existentiella frågor.

I denna julkalender passar kategorin *att drömma sig bort och bakåt i tiden* in, då historien utspelar sig förr i tiden där vi även får följa med in i mössens värld - en fantasi värld. Det finns också spår av *samhällskritik* då fadern spelar bort både sina och barnens pengar på fartyget. Hans spelande kan ses som ett missbruk vilket påverkar hans relation till barnen. Han är till en början en ouppmärksam förälder som inte är närvarande för sina barn. Dieselråttorna och sjömansmössen tar oss alltså även med in i *fantasin och sagornas* värld,

där denna värld porträtteras mycket fantasifullt. *Humor och fars* ingår även i denna julkalender då det uppstår många tokiga situationer.

Vi menar att detta är väldigt välgjort där scenografin ger oss en möjlighet att uppleva en plats som får oss att tro på den illusion som målas upp. Däremot finns det en avsaknad av julen då äventyret tar överhand. Den rätta julstämningen infinner sig inte då inga traditionella, vare sig religiösa eller julrelaterade aktiviteter äger rum. Detta välspelade drama tilltalar troligtvis den yngre publiken före den vuxna.

4:2:4 Håkan Bråkan, 2003

I denna historia får vi följa huvudrollsinnehavaren Håkan Andersson och hans familj, vilka vi stiftat bekantskap med tidigare i *Sunes jul* från 1991. Håkan (Axel Skogberg) själv är berättarröst och hans livliga fantasi och tankar illustreras ofta av drömsekvenser. Å ena sidan är detta ett realistiskt drama å andra sidan finns det även inslag av science fiction och många animerade sekvenser. Håkan själv fantiserar att han är en superhjälte inspirerad av *Star Wars* (1977) och *Kenny starfighter* (1997). Även Håkans lekar är inspirerade av superhjältar och tv-spel. Kalenderns innehåll är humoristiskt och underhållande där hans tokiga pappa ofta för tankarna till fars. Håkan är också mycket busig och tar varje tillfälle i akt för att få sig ett skratt. Han har även udda intressen, så som hans fascination för Ingmar Bergmans *Det sjunde inseglet* från 1957 och att han bara vill äta potatis. Humorn riktar sig till både barn och vuxna. Ett exempel på den knasiga humorn är när Håkan tar sin lärare på bröstet efter det att han blivit lurad av sin storebror Sune. Berättelsen utspelar sig i nutid och tar upp dagens problem. Exempelvis har Håkans mamma blivit utbränd vilket medför att hon blir inlagd på en stressklinik. Denna stressklinik är en skräckinjagande plats som ser ut som en gammal borg mitt ute i skogen. Den ensamma och galna doktorn på kliniken visar sig vilja hålla kvar mamma Karin, vilket slutar med att han låser in henne. När familjen besöker kliniken fungerar musiken som stämningsuppbyggande vilket ger en obehaglig känsla. Även pappa Rudolfs inställning till polisväsendet och feminism är frågor som ligger i tiden. Denna julkalender backar inte för att behandla allvarliga problem. Alla vuxna karaktärer porträtteras med problem av olika slag, exempelvis grannen Ragnar som ligger i skilsmässa, där hans livskris yttrar sig i en idoldyrkan av Jerry Williams. Ragnar spenderar mycket tid med familjen Andersson vilket påverkar Håkan som oroar sig för att även hans föräldrar ska skiljas. Den indiska grannfamiljens överdrivna behov av att passa in i samhället, vilket yttrar

sig i att de går klädda i blå/gult från topp till tå samt med kommentarer som ”jag älskar Sverige” kan å ena sidan ses som humoristiskt. Men ser man å andra sidan lite djupare på innebörden av detta är det en replik till problemet med integration i samhället. I denna trygga medelklass miljö är familjen av stor vikt där Rudolf är, i alla högsta grad en närvarande pappa. Den genusbild som presenteras är inte jämställd utan det är ofta tydligt vad som är kvinnligt respektive manligt. Den vuxenbild som framställs är ofta mycket negativ exempelvis med repliker som att ”man kan alltid skilja sig” eller Håkans rädsla för att bli vuxen, som yttrar sig när han besöker Rudolfs gråa och trista arbetsplats på skatteverket. Däremot så ser Håkan upp till den bild av vuxenvärlden som grannen Ragnar representerar med ölrickande och att åka motorcykel. Även polisen framställs på ett sätt som inget annat än respekt och förtroende. Denna julkalender fokuserar inte på jultraditioner och diverse julaktiviteter utan julstämningen byggs upp med hjälp av vinjetten samt det snötäckta landskapet. Däremot gör den ”riktiga” jultomten en påhälsning i det sista avsnittet, på en skoter vilket ger ett både modernt och hoppfullt sista intryck.

Av Rydin punkter finns det tre stycken som passar in på Håkan Bråkan. Det finns en tydlig *samhällskritik* riktad till bland annat polisväsendet, men även vuxenvärlden porträtteras problematiskt vad gäller bland annat de tillfällen då skilsmässa diskuteras samt mamma Karins utbrändhet. Liksom *Sunes jul* är detta en underhållande julkalender som har många *humoristiska och farsartade* inslag, då bland annat Håkans pappa gång på gång klantar till det. Håkans livliga *fantasi* är ett återkommande inslag där Håkan exempelvis har kontakt med världsrymdens ledare. Däremot är tomten inte ett inslag av Håkans fantasi utan snarare ett realistiskt inslag (för karaktärerna i kalendern) dock hämtat från sagans värld.

Denna julkalender är den som fått flest anmälningar till granskningsnämnden genom tiderna, 71 stycken.¹⁶ Detta är inte svårt att förstå då det är vågat och sticker ut från tidigare kalendrar. Vi anser att målgruppen för denna produktion är bred då den riktar sig till både barn och vuxna, främst vad gäller humorn men samtidigt berättelsen i stort. Vi ser att många skämt kräver en större förståelse av samhällsstrukturen men detta betyder inte att den humor som riktar sig till den yngre publiken saknas. Vi ställer oss däremot frågande om de problem som behandlas i Håkan Bråkan är lämpliga för en julkalender. Det kan vara känsligt att Håkans mamma är inlagd på en stressklinik för sin utbrändhet då detta är ett vanligt förekommande

¹⁶ <http://www.newsdesk.se/view/pressrelease/69336>

problem i dagens samhälle och troligtvis en verklighet för en del av åskådarna. Att Håkan till slut lyckas hjälpa mamman att rymma, vilket leder till att hela familjen får fira jul tillsammans är troligtvis inte en rimlig utveckling i det verkliga livet. Julkalendern som programform kan förhoppningsvis fungera som en verklighetsflykt för barnen i juletid, då problem som dessa är något man vill undfly. Dessutom är det anmärkningsvärt att Håkan ser upp till den öldrickande grannen Ragnar som uppenbarligen befinner sig i en livskris och samtidigt ser ner på sin egen far som egentligen är en bättre förebild. Vi tycker att det är bra att det finns ett jultema. Även om det inte läggs någon större vikt vid jultraditioner så infinner sig ändå julstämningen.

4:2:5 Allrams höjarpaket, 2004

Detta år får vi följa med till Petter Lennstrands skapelse som presenteras med hjälp av dockteater. Här är det Allram Eest som är julvärd där han tillsammans med bisittaren Tjet sänder en talkshow från en stuga belägen i ett vintrigt skogslandskap. Från den juliga och mycket mysiga studion öppnar han dagens höjarpaket som tar oss med till Höjdarna och deras värld. Efter inslaget med Höjdarna öppnar även Allram och Tjet dagens lucka i julkalendern. Detta års julkalender påminner mycket i formen om *Björnes magasin* (1987) och dockorna för tankarna till *Fragglarna* eller *Mupparna*. Talkshowen inleder varje program med cirka två minuter där Allram och Tjet talar om allt från meningen med julen till vad de önskar sig i julklapp. Allram kör med den snälla Tjet. Han ljuger och gör allt för att framställa sig själv i bättre dager. Allram är en översittare som överdriver och menar att han själv alltid har rätt. Tjet försöker ofta säga som det är till Allram men får sällan honom att lyssna. Exempelvis försöker Tjet varna Allram för en björn men Allram tror att det är Björne från "Björnes magasin" och beger sig ut i kylan för att möta honom. När Tjet läser en dikt så skrattar Allram och menar att den var jätte dålig tills Tjet får honom att inse att det är han själv som har skrivit den varpå Allram hyllar sig själv. Allram är även en egoistisk person som har orimliga krav på julklappar. I sista avsnittet ger Tjet en julklapp till Allram som han gjort själv men Allram säger att han bara vill ha köpta julklappar och att Tjets julklapp kan användas som brasved, vilket gör Tjet jätteledsen. När Allram inser att Tjet blir ledsen inser han också att han varit en dålig person som måste förändra sig till det bättre. Det viktiga är vänskap. I Höjdarnas värld är det också mycket viktigt med vänskap. I varje program får vi i drygt tio minuter följa med till en dag i deras värld. På denna plats faller inte snön förrän i avsnitt 17, fram tills dess sysselsätter sig karaktärerna med picknick, fotboll och andra

sommaraktiviteter. Men när snön väl fallit tar vinteraktiviteterna vid. I denna värld är tempot långsamt. Bakgrundsmusiken är lugn men alla episoder innehåller sångnummer av mer livfull karaktär. Även ett extra inslag återkommer dagligen i fyra olika tappningar. Exempelvis tittar vi in i karaktären Luleås frys. Eller så funderar karaktären Franke över existens kopplat till dagens innehåll, så som ”hur skulle det vara att vara en boll”, efter att de spelat fotboll. I Höjdarnas värld är det luddiga begrep gällande vem som är vuxen och vem som är barn, vem som är människa eller någonting annat samt vem som är kvinna och vem som är man. Exempel på detta är karaktären Silvia som vid första anblick tros vara en tjej eftersom hon har ett kvinnligt namn och är rosa samt bär röda kläder. Men karaktärens röst är inläst av en man och Silvia är enbart intresserad av typiskt manlige sysslor och ting. När hon förälskar sig i karaktären Lipton ser vi inte detta som en klassik flicka/pojke förälskelse, utan någonting annat. Alla får vara kära i vem de vill och det könlösa intrycket blir en replik kring dagens genusdebatt. Då makt relationerna är mestadels neutrala i Höjdarnas värld är det omvända roller i studion där Allram domderar över Tjet. Det infinner sig ingen julstämning hos Höjdarna. De pratar inte om tomten eller julklappar. Men i det sista avsnittet faller en stjärna. Det blir ett missförstånd när de tror att denna stjärna inte är en brinnande sten utan en kille som heter Janne och detta leder till att alla samlas för att önska sig en massa saker. När väl ”stjärnan” Janne inte visar sig kunna uppfylla alla önskningar inser de att det viktigaste inte är att få allt man önskat sig, utan det viktiga är just glädjen i att önska. Det slutgiltiga budskapet är att det mest värdefulla är att vara tillsammans. Det är också svårt att avgöra vart Höjdarna värld ligger men då Allram i slutet av sista avsnittet flyger på en kälke över deras hustak länkas ändå världarna samman, en värld där Allram exempelvis kan tala i telefon med Kung Carl XVI Gustaf.

Detta är en julkalender som innehåller de flesta av Rydins punkter, där publiken till att börja med får möjlighet att *drömma sig bort* till en annan värld. I studion får vi ta del av *jultraditioner* medan Höjdarna inte verkar vara införstådda med traditionellt julfirande. Allrams beteende är inte normen för hur man betar sig och vi ser här att Allrams maktmissbruk kan tolkas som *samhällskritik*. Vi ser inslagen i Höjdarpaketet som *pedagogiska*, vilka stimulerar barnens tankeförmåga. Likt Rydins beskrivning av *underhållning* är detta en talkshow. Här får vi lågmäld *humor* som saknar de farsartade inslagen. Här färdas vi in i *sagan och fantasins* värld. Likt mumindalen är detta en uppbyggd dockvärld som går i barnprogrammets tecken. Att vänskap är viktigare än julklappar är en viss *problematisering av jultemat*.

Allrams höjdarpaket riktar sig i våra ögon till en yngre publik då vi tror att de äldre barnen har svårt att uppskatta dockteater. Dessutom är det ett långsamt berättartempo när vi besöker höjdarna vilket troligtvis inte tillfredsställer de äldre barnen. Även om det förekommer mycket julstämning i Allrams studio så saknas detta tyvärr i det längre Höjdarinslaget. Vilket gör att detta inte fullt ut faller inom ramen för vad vi förväntar oss av en julkalender. En spännande genusbild presenteras vilket utmanar den annars inlärd normen. Insidan blir viktigare än utsidan där känslor står i fokus. Allram är både ironisk och sarkastisk vilket gör att denna humor går barnen förbi. Men många humoristiska inslag är av en annan sort som barnen kan uppskatta, exempel på detta är då Allram står öga mot öga med en björn. Avslutningsvis ser vi denna kalender som en uppfriskade fläkt som verkligen fångar den yngre publiken. Målgruppen blir dock begränsad, det saknas en bredd vilket gör att programmet inte når den sedvanliga ålderskategorin för julkalendern.

4:2:6 En decemberdröm, 2005

En decemberdröm utspelar sig i Göteborg och är till en början en realistisk berättelse men övergår sedan till att skildra en fantasivärld. Det samma gäller den allvarliga tonen i kalendern där de från och med avsnitt 6 blandar fantasi med verklighet. I de första fem avsnitten är huvudpersonen Bobo nedstämd, då han tror att han orsakat sin mammas hemska röst i och med sin födsel, vilket fick till följd att alla människor blev olyckliga. Vi får en djupare förståelse för Bobos (John Jangard) sinnesstämning då han även är berättarröst. När han sedan träffar Mary blir han störförälskad och de börjar umgås. Det är också i de första avsnitten som den enda julstämningen existerar i form av kransar, granar och julbelysning. Dessutom skriver Bobo en uppsats om tomten. Vi ser endas några få snöflingor falla den tredje december annars är marken kal. När Bobo en dag får en fotboll sparkad på sig fastnar denna över hans huvud. Kalendern tar en oväntad vändning då han hamnar i koma. När han befinner sig i detta tillstånd är han samtidigt på väg mot ett äventyr ner i underjorden. Här möter han en massa underliga och knasiga karaktärer. Även Mary visar sig finnas här då hon likt resten av folket i underjorden arbetar som någonting som kallas för "tröstare". Tröstarnas uppgift är att bege sig upp till vår värld för att finnas där för de som behöver det och vara en vän. Vidare inträffar ett missförstånd där alla tror att Bobo är Lille far, den som har all makt och bestämmer. Invecklat är bara förnamnet, för likt en dröm flyter här verklighet ihop med fantasi. Denna julkalender är vare sig julig eller bjuder på ett religiöst tema. Föräldrarna är i

denna kalender närvarande. Då Bobo nästan skulle kunna tas för en flicka och Mary i sin tur påminner om en kille är könsrollerna praktiskt taget ombytta. Dessutom är en av karaktärerna från underjorden en transvestit. Även om detta utvecklar sig till en fantasifull berättelse så är det i grund och botten en seriös julkalender där det ofta är allvarligt. Man målar upp karaktären Bobo som en lätt sorgsen figur som anklagar sig själv för att ha förstört för alla runt om kring sig. Det långsamma tempot gör att det aldrig byggs upp någon riktig spänning.

Att drömma sig bort är någonting som är tydligt uppfyllt i denna kalender då detta är precis det som Bobo får uppleva. Den värld han kommer till är full av *fantasi*, där *humoristiska* karaktärer berikar handlingen. Detta är alla ingredienser som kan kopplas till Rydins indelade punkter för teman. Dessutom finns här *existentiella frågor* då Bobo ställer sig undrande till vem som är lycklig.

Vi anser att man lyckats berika denna upplaga av julkalendern med många lustiga och fantasirika karaktärer, där exempelvis Robert Gustafsson spelar en av dessa med fin inlevelse. Vi ser dock att den första delen av historien är för långsamt berättad och innehåller vuxenproblematik, samt en kärlekshistoria som inte är tillräckligt spännande för de yngre barnen. De äldre barnen förlorar troligtvis intresset längre fram i berättelsen då det istället blir för barnsligt. Historien är dessutom för invecklad och det blir ibland svårt att hänga med. Även julstämningen är i princip obefintlig, vilket vi ser som en nackdel. Vi tror dessutom inte att mammans sångnummer i det avslutande avsnittet uppskattas, då den rätta lyckokänslan och julstämningen troligtvis inte infinner sig för publiken hemma i tv-soffan.

4:2:7 LasseMajas detektivbyrå, 2006

Denna julkalender utspelar sig i en typ av låtsasvärld. Staden i berättelsen är uppenbarligen uppbyggd i en studio. Det är både överdriven scenografi och kostym. Dessutom är staden också animerad vid översiktsbilderna. Det är en detektivhistoria som i många fall liknar *Ture Sventon privatdetektiv*. Ett realistiskt drama med ombytta roller, där de vuxna beter sig som barn (knäppa och knasiga karaktärer) och barnen vill vara vuxnare än vad de i själva verket är. Huvudpersonerna är Lasse och Maja. Maja är den starkaste karaktären av de två och tillsammans löser de många brott under denna snöbeklädda decembermånad. Ett av fallen kretsar kring en mumie vilket bidrar till ett inslag av övernaturlig karaktär. Stadens polis är upptagen av att sätta upp ett julspel, och vill helst inte befinna sig på polisstationen samt

tycker det är jobbigt att åka ut på uttryckning. Detta resulterar i att Lasse och Maja får hjälpa till att lösa många brott. Det julspel som man sätter upp i kalenderns avslutande avsnitt får bidra till julstämningen, vilken även inkluderar den religiösa kopplingen till jul. En viss julkänsla infinner sig även om det inte läggs någon större vikt vid jultraditioner. Enda kommentaren om jultomten är att denne inte finns. Precis som i så många andra kalendrar är flicka/pojke temat ramberättelsen. I detta fall ser vi även en avsaknad av barnens föräldrar som inte presenteras överhuvudtaget.

I denna julkalender får publiken en chans att *drömma sig bort* till en fantasivärld som dock upplevs realistisk. Förutom denna av Rydins punkter stämmer även *det religiösa temat* in i och med det julspel som polismästaren sätter upp. Men ingen större vikt läggs vid ett pedagogiskt lärande om bakgrunden till julfirandet. Att polismästern överlåter fallen till barnen och låter dem sköta det mesta kring utredningarna på egen hand kan ses som en kommentar till hur ett barn kan lösa brott bättre än polisen, vilket är en form av *samhällskritik*. Dessutom finns inga föräldrar närvarande. Här finns en viss form av både *humor och fars*, vilket de vuxna skådespelarna står för i och med sina överdrivna rolltolkningar. Det är även en berättelse som bjuder på både *fantasi och folktro* i och med karaktärernas karakteristiska kostym samt inslag så som mumien.

Vi anser å ena sidan att denna kalender innehåller många ingredienser för att bygga upp en spännande historia. Det är väldigt estetiskt välgjorda miljöer och i staden finns en julstämning uppbyggd med hjälp av mycket snö, granar och girlanger. I och med att detta är en detektivhistoria finns det en mystik som fånglar många. Att barnen också får möjlighet att utföra uppgifter som vanligtvis föreligger de vuxna är ett spännande inslag. Men det finns å andra sidan många delar som vi ställer oss frågande till. Vi anser att berättelsen kretsar kring för många fall och att det inte blir en enhetlig historia. Det enda som drivs igenom hela julkalendern är julspelet. Historien skulle därför ha tjänat på att vara uppbyggd likt *Ture Sventon privatdetektiv* där enbart en detektivhistoria skall lösas. Dessutom är den julstämning som presenteras med hjälp av ovanstående medel inte tillräckliga för att vagga in publiken i den rätta julstämningen, då handlingen inte innehåller traditionellt julfirande. Tillråga på allt finns ingen tomte med, utan allt avslutas med julspelet där dessutom känslan påminner mer om en kommersiell show än julottan. Kalendern skulle kunna tilltala en bred publik men på grund av den barnsliga tonen tilltalar den med största sannolikhet inte den vuxna publiken då vare sig humorn eller berättelsen troligtvis faller de åskådarna i smaken.

4:2:8 En riktig jul 2007

Denna julkalender är inspelad i Stockholm och utspelar sig i Årstacentrum/Bromma med omnejd. Här bor Mila med sin mamma i ett radhus. Mitt emot dem bor den nyinflyttade Klas och hans son Jocke. När Mila får reda på att mamma och Klas (kallad Klas-As av Mila) träffas skriver hon till tomten att hon önskar sig ”En riktig jul”, en jul med bara mamma och Mila. Genom alla avsnitt får vi följa hur Mila med hjälp av tomtenissan Elfrid ska försöka få mamma och Klas att tycks illa om varandra. I episod 19 börjar även Jocke och Mila att arbeta tillsammans för att få mamman och Klas att sluta träffas. Här blir det lite av flicka/pojke samarbete. Men det är trots detta Mila som har den stora huvudrollen i kalendern tillsammans med Elfrid. Detta är en mycket julig kalender. Vi får dels följa med till det magiska Nordpolen där vi träffar både nissar och självaste tomtefar. Det är också han som utgör berättarrösten (Allan Svensson). Berättarrösten inflikar ofta kommentarer runt Milas agerande samt förklarar hennes sinnesstämning. Dessutom inramas historien av många juliga ting så som pepparkaksbak, lussefirande, julmarknad, glöggfest och införskaffande av julklappar och julgran. Omgivningen är täckt av snö och julstjärnor samt julbelysning i träden. Eftersom att jultomten ”uppenbarligen” existerar i denna julkalender har istället ett inslag med S:t Nicolaus fått gestalta de tvivel som annars förekommer kring jultomten. Antagonisten i kalendern är den otrevlige Pascal Pedersén, programledare för ”Prat me Pascal”, som menar att han är omgiven av nollor och obetydliga människor. Däremot tror Pascal på tomten, vilket är förutsättningen för att kunna se tomtenissan Elfrid. Pascal vill därför avslöja i sitt program att ”tomteland” (Nordpolen) existerar och att man där finner den riktiga tomten. Problemet är bara att ingen tror honom. Pascal utgör det fysiska hotet men det är de två föräldrarnas relation som utgör huvudkonflikten i den här berättelsen. Även i denna julkalender är många inslag datoranimerade, där vi bland annat ser en talande isbjörn. Däremot är färg och form till stor del av realistisk karaktär med exempelvis jordnära grå färger, där detta även innefattar tomteverkstaden. Alltså en realistisk fantasivärld, där det magiska ofta återkommer med hjälp av bland annat ett ”tid och rum pulver” samt ett ”glömske piller”. Då kalendern till största del går ut på att Mila vill förstöra mammans relation med Klas, blir kontentan blir tillsist att Mila ändrar sin önskning, då det är okej med ett julfirande ihop med Klas och Jocke. Det blir avslutningsvis Elfid som ser till så att familjerna får en riktigt lycklig jul tillsammans.

Här kan vi finna Rydins kategoriindelning i att man dels får *drömma sig bort*, i detta fall till tomteland. Det är också mycket *fantasi, sagor och folktro* över denna kalender. Centralt kretsar denna kring nissar, nissor och tomtefar. Men det är också mycket fantasifullt med en talande isbjörn och ”tid och rum pulvret” med mera. Hela berättelsen är kantad av *jultraditioner* men det finns även en *problematisering av jultemat* då Mila inte vill ha en klassisk jul med julklappar etc. utan bara vill ha sin mamma för sig själv. Pascals dräpliga beteende innehåller spår av *farsartad humor*.

Här har de försökt göra en mycket julig berättelse, vilket de också lyckas med. Vi tycker dock att det är tråkigt att själva historien går ut på att Mila ska försöka förstöra för sin mamma. En mamma som verkligen älskar sin dotter och där Klas dessutom är en snäll man som får mamman att må bra. Vi anser å ena sidan att föräldrar i nya relationer är ett viktigt ämne som bör behandlas då väldigt många i dagens Sverige inte lever i kärnfamiljer. Men å andra sidan tycker vi att sättet som de valt att gestalta detta på inte hör hemma i det här forumet. Milas sätt att agera på skulle lätt kunna kopieras av de barn som lever i liknande situationer vilket skulle kunna resultera i att hela december blir till en otrevlig situation för de inblandade. Målgruppen anser vi kunna vara både barn och vuxna då de troligtvis finner julstämningen som fångas med hjälp av bland annat tomtelandet. Då infallsvinklarna är olika för barn och vuxna kan det finnas delar i relationsberättelsen som de båda kan relatera till. Vi tycker dock att det är tråkigt med den negativa attityden som präglar denna julkalender.

4:2:9 Skägget i brevlådan, 2008

2008 års julkalender utspelar sig i en fiktiv stad uppbyggd i en studio, där man upplevs vara inomhus hela tiden eftersom det utspelar sig i en korridorliknande miljö med tak. Här ser alla vägar och hus likadana ut. Miljön är väldigt steril. Omgivningen är vit men mycket av rekvisita har en gräll färg så som pippigult eller skrikigt cerise. Allt är väldigt ordnat och står i raka rader. Exempelvis på snabbköpet där varorna dessutom flyter ihop i en massa eftersom de är vita och bara skiljs åt genom formen. Karaktärernas kostym för tankarna till den retrovåg som dragit in över barnklädesaffärerna under senare tid. Alla karaktärer har också på sig samma kläder genom hela kalendern, till och med när de sover. Ända undantaget är på julafton, då de bär kläder som är identiska men med skillnaden att de är röda. Karaktärerna är dessutom mycket överdrivna och knasiga, deras beteende liknar i mångt och mycket ett barns. De tre huvudrollsinnehavarna Klas, Lage och Renée har många likheter med Magnus, Eva

och Brasse i *Fem myror är fler än fyra elefanter* men här handlar det inte om pedagogiskt lärande utan detta är mer farsartat. Julkalendern inleds med en animerad översiktsbild av staden, detta är också den enda gång som vi upplever att vara utomhus. Här finns även en berättarröst (Figge Norling) som summerar vad som hänt i tidigare avsnitt, vilken även i slutet talar om vad som komma skall. Alla roller spelas av vuxna men humorn är riktad till barn. Däremot finns det många repliker som går barnen förbi, exempelvis när den onda organisationen i berättelsen talar till varandra på ett överdrivet intellektuellt plan, som de sedan tolkar om så att barnen ska kunna förstå innehållet. Det finns inga kopplingar till traditionella jultraditioner och heller inga religiösa inslag, endast jakten på tomten och julklappar är centralt för berättelsen. Det infinner sig inte heller någon riktig julstämning. Detta är en modern berättelse med många tekniska inslag, där Renée är hjärnan bakom alla tekniska uppfinningar. Överlag är det jämställt mellan könen, däremot är Klas en översittare som kan allt och vet mest.

Den här julkalendern innehåller bara två av Rydins kategoriindelningar: *Underhållning, humor och fars* samt *fantasi, sagor och folkstro*. Karaktärerna är klantiga och rör sig på ett överdrivet teatralt sätt. Världen ser i och för sig inte ut som den värld vi lever i men samtidigt är det ingen fantasivärld utan man kan relatera till scenografin då den i många fall går att införskaffa på IKEA, därför väljer vi inte att kategorisera detta som att *drömma sig bort*. Det är ändå fantasifullt vad gäller studiobygge och teknik samt karaktärerna. Vi möter både vuxna som beter sig som barn och vuxna utklädda till kycklingar. Dessutom är tomten, tomtemor och nissar med vilket inte är fullständigt realistiskt.

Vi menar att den här julkalendern är modern och nytänkande. Både historien och scenografin skiljer sig till stora delar från hur tidigare kalendrar har sett ut. Här är det inte en traditionell jul som de vill visa upp. Julstämningen saknas helt även om det hela går ut på att hitta jultomten. Att jultomten är kidnappad kan göra berättelsen spännande för alla barn som själva går och väntar på att han ska komma på julafton. Denna julkalender riktar sig i våra ögon uteslutande till barn. Kalendern skiljer sig så extremt mycket från tidigare julkalendrar att tilltaget känns mer som ett försök till att göra tvärt emot. Sammanfattningsvis är det för lite julstämning och berättelsen tilltalar troligtvis inte den vuxna publiken. Även humorn blir svår för de vuxna att ta till sig.

4:3 Tendenser under 2000-talet

För att kunna utläsa tendenser inom julkalendern på 2000-talet valde vi att ta hjälp av Ingegerd Rydins kategoriindelningar. Vi kan konstatera att kategorierna *underhållning*, *humor och fars* passar in på alla av 2000-talets kalendrar. Även *fantasi*, *sagor och folktro* kan ses som ett genomgående tema, då den enda kalendern som inte kan placeras in under denna kategori är *Ronny & Julia*. Ofta handlar det om fantasiinslag av olika karaktär. Ett närstående tema är att *drömma sig bort och bakåt i tiden*, vilket bara *Ronny & Julia*, *Håkan Bråkan* och *Skägget i brevlådan* inte behandlar. Vi ser även att *samhällskritik och existentiella frågor* är något som återkommer, där samhällskritiken ofta förekommer runt olika samtida problem och frågeställningar. *En riktig jul* och *Skägget i brevlådan* hör dock till kalendrar som inte tar upp detta. Visst förekommer *jultraditioner* i *Kaspar i Nudådalen*, *Allrams Höjdarpaket* samt *En riktig jul*, men märkbart är hur pass lite man värnar om de svenska jultraditionerna i de resterande kalendrarna på 2000-talet. De enda två kalendrar som till viss del problematiserar jul temat är *En riktig jul* och *Allrams Höjdarpaket* då de ifrågasätter vad som är viktig i juletider - julklappar eller att vara med våra nära och kära. När det gäller *det religiösa temat* och *pedagogik och bildning*, finns ytterst få inslag av detta i *LasseMajas Detektivbyrå* respektive *Allrams Höjdarpaket*.

Det vi har kunnat konstatera efter att ha använt oss av Rydins mall och gjort en närstudie av 2000-talets kalendrar, är att det finns många andra punkter som är karaktäristiska. Vi ser att Rydins punkter kan fungera mer svepande, medan det finns andra signifikativa och återkommande inslag i kalendrarna från 2000-talet. Dessa vill vi belysa.

Bland annat är pojke/flicka ett centralt tema. I de flesta kalendrar ser vi att en flicka och en pojke arbetar tillsammans för att nå sina mål, där det alltid är de vuxna karaktärerna som utgör ett hot av skilda slag. Även kvinnor har fått gestalta den starka individen i ett förhållande, oavsett om det handlar om vänskap mellan flicka/pojke eller inom en familj där modern ofta är den som är drivande. Däremot har männen ofta huvudrollen och tar mer plats i berättelsen. I några kalendrar ser vi att könsrollerna är luddiga, bland annat i *Allrams höjdarpaket* och i *En decemberdröm*.

Föräldrarna tenderar också att vara icke närvarande eller så finns enbart en av dem vid barnens sida. Det blir väldigt tydligt att man ser på barnen som självständiga då de ofta får ta

ansvar och i många fall inte behöver ha en vuxen vid sin sida. Att detta då blir ett inlägg från en generation vuxna som känner skuld känslor för att de försummar sina barn, då de troligtvis arbetar för mycket, blir en möjlig slutsats. Man måste samtidigt komma ihåg att detta är de vuxnas syn på barn vilket inte nödvändigtvis är den korrekta, då barnens verklighet uppfattas av dem själva som den naturligt självklara. Exempelvis skulle Lasse och Majas situation kunna ses av den vuxna generationen som förkastlig då barnen löser farliga brott utan de vuxnas inblandning, medan ett barn antagligen uppfattar det hela som ett spännande äventyr. Det är trots detta skrämmande att se att de flesta barnen i 2000-talets kalendrar saknar bra vuxna förebilder att se upp till. De vuxna porträtteras ofta som knasiga och klantiga, där man många gånger använder ett dåligt språk medelst svordomar. Att de vuxna dessutom är upptagna och inte ser sina barn bidrar även det till den bristande respekten. Även antagonisterna är elaka mot barnen, där ingen tar hänsyn till barnens ålder. Barnen är dessutom i många julkalendrar mer förståndiga än de vuxna där man också kan se dessa barn som lillgamlar. Det finns även en avsaknad av problem som enbart är sprungna ur barnens värld. Vi menar att det är få tillfällen då barn är elaka emot andra barn. Istället ser vi att fokus ligger i konflikten mellan barn och vuxna, där de vuxnas problem går ut över barnen. Att julkalendern under 2000-talet har vågat ta upp svåra och allvarliga ämnen kan ses som både positivt och negativt. Det vi anser är positivt med detta är att många troligtvis kan relatera till problem som exempelvis trasiga familjeförhållanden i dagens samhälle. Då kärnfamiljen inte är en självklarhet för alla barn i den tid vi lever i skulle det vara fel om detta alltid fick utgöra normen. Däremot framställs detta i både *Håkan Bråkan* och *En riktig jul* med en mycket negativ syn som inte framställer problemet rättvist. I *Håkan Bråkan* är kärnfamiljen det naturliga, där man är onormal om man lever som singel. I *En riktig jul* är mammans lycka med en ny man något som dottern Mila vill förstöra. Det negativa med att skildra dessa problem är dock att vi anser och ställer oss frågande till om julkalendern verkligen är rätt forum för att ta upp dessa problem och svåra ämnen. Epitetet julkalendern innebär för oss en känsla av frid och harmoni i juletid. Under december månad kan programpunkten julkalendern fylla det behov som finns hos barn och även vuxna, att i 24 avsnitt få en spännande historia berättad som samtidig innehåller allt det vi förknippar med julen. Något som vi förvånas över är att det är så pass lite julstämning i de allra flesta kalendrarna under 2000-talet. Man väljer uppenbart att bortse från jultraditioner och den religiösa kopplingen där *Skägget i brevlådan* är ett lysande exempel på detta. Fokus ligger uteslutande på att berätta en spännande historia. I vissa fall inkluderar man bara i periferin något som har en koppling till julen. Detta skulle därför i dessa fall lika gärna kunnat vara en

sommarföljetong likt de man producerar för "Sommarlovsmorgon". Exempelvis *Dieselryttor och Sjömansmöss* då familjens resa till Sverige skulle kunnat ske vilken tid på året som helst. Många julkalendrar avslutas inte heller likt det traditionella julfirandet hos de flesta familjer. Exempel på detta är att i både *Ronny & Julia*, *LasseMajas detektivbyrå* och i *En decemberdröm* avslutas kalendern med ett musikuppträdande istället för att tomtén gör ett besök.

Att man använder en berättarröst i näst intill samtliga kalendrar på 2000-talet är något som pekar på att man vill förklara samt ge barnen en djupare förståelse för dels händelseutvecklingen och dels vilka tankar och funderingar som karaktärerna dras med. Även frågor runt relationer kan spåras vid fler än ett tillfälle. Här handlar det om vikten av vänskap alternativt kärlek, där det till syvende och sist är viktigast att vara tillsammans vilket medför att julklapparna blir underordnade gemenskapen. Både *Allrams Höjdarpaket* och *En riktig jul* är exempel på detta. En fin tanke som är viktig att betänka i ett samhälle som gått till en hysteri kring julklappshandeln som år efter år slår nya rekord.

Avslutningsvis ser vi även att specialeffekter och olika datoranimationer är ett återkommande inslag. En naturlig utveckling som fungerar väl i 2000-talets kalendrar. *Håkan Bråkan* utgör ett lysande exempel på dagens barn och den utveckling som skett i barnens lekar, där dessa mer och mer inspireras av dator och tv-spelsvärlden. Animationerna blir i *Håkan Bråkan* en del av Håkans livliga fantasi, vilket sedan även avspeglas i hans och hans vänners lekar. Till stor del liknar nästan alla 2000-talets kalendrar varandra i formen, men *Allrams Höjdarpaket* och *Skägget i brevlådan* sticker ut så till vida att de till formen är av en helt annan karaktär. *Allrams höjdarpaket* består till skillnad från de andra kalendrarna av separata episoder och inslag som inte är sammanhängande, där allt presenteras med hjälp av dockor. *Skägget i brevlådan* är däremot annorlunda på det sätt att man velat göra en nyskapande kalender med ett utseende som inte påminner om någon av de tidigare julkalendrarna.

Alla julkalendrar under 2000-talet, utom *Allrams Höjdarpaket* (dockteater) kan räknas till det som Bengt Forslund kallar för TV-teater. Tre av dessa bygger eller är löst baserade på litterära verk: *Ronny och Julia*, (Måns Gahrton, Johan Unenge) *Håkan Bråkan* (Anders Jacobsson, Sören Olsson) samt *LasseMajas detektivbyrå* (Martin Widmark, Helena Willis).

4:4 Kopplingar till historien

2000-talet har likt 90-talet präglats av julkalendrar som i huvudsak är uppbyggda som ett tv-drama. De enda kalendrar som inte faller in under denna kategori är *Kurt Olssons julkalender* (1990) *Klasses julkalender* (1992) samt *Allrams höjdarpaket* (2004). Dramat har varit ständigt återkommande genom hela julkalenderns historia men det är inte förrän på 1990-talet som man kan utskilja detta som en norm för vad som förväntas. En spännande följetong som sträcker sig från och med lucka ett fram till julafton. Julkalendrarna som behandlar allvarlig problematik under 2000-talet kan kopplas tillbaka till det sena 60- tidiga 70-talet. Exempelvis blir Kaspar och hans morfar hotade med vräkning i *Kaspar i Nudådalen* vilket vi känner igen från både *Herkules Jonssons storverk* och *Barnen i höjden*. Avsaknaden av föräldrar kan vi också spåra tillbaka till samma tid även om detta tema inte varit lika kontinuerligt som under 2000-talet. Bland annat lever huvudpersonen Snucke i *Barnen i Höjden* ensam med sin mamma. Men även under 90-talet förekom denna problematik i exempelvis *Håll huvet kallt* (1994) där huvudpersonen Eddie reser till sin faster då hans mamma är död och hans pappa är alkoholist. Flicka/pojke tematiken som är ett vanligt förekommande fenomen på 2000-talet känns igen från kalendrar genom hela julkalenderns historia, men det gäller då enskilda kalendrar och blir inte ett mönster på samma sätt som från mitten av 90-talet. Under 2000-talet kan man dock se detta mer som regel än undantag. Det hänger troligtvis samman med avsaknaden av föräldrar då barnen istället fyller sin tid med vänner/syskon och ofta får samarbeta emot ett hot som i många fall utgörs av vuxenvärlden.

Någonting som förvånade oss när vi gick igenom julkalendrarna på 2000-talet var att det i alltför många fall fanns en avsaknad av jultraditioner. Detta kan vi även se under den socialrealistiska våg som började 1969. Vi kan se att när de allvarliga ämnena skildras medför detta även att de klassiska jultraditionerna tar mindre plats och i många fall utesluts helt. Alternativt får fantasiinslag så som karaktärerna i *Dieselråttor & Sjömansmöss* fylla barnens behov av sagor som exempelvis tomtens annars tillför. Fantasiinslag har alltid varit en viktig del av julkalendern då man med hjälp av dessa skapar en verklighetsflykt som även gör programmet lekfullt. Ofta har avancerad tekniken, samt påkostad scenografi använts för att skapa denna verklighetsflykt. Vi ser detta tidigt, exempelvis i *Gumman som blev liten som en tesked* (1967) då de använder sig av effekter för att skapa illusionen av att gumman krymper.

Hela 2000-talet är fyllt av specialeffekter och dataanimationer där *Kaspar i Nudådalen* är enda undantaget.

4:5 Frånvaro av riktlinjer

I en telefonintervju som vi gjorde med Susanne Kvarforth, projektledare på många av de senaste julkalendrarna framkom att SVT totalt saknar riktlinjer vad gäller julkalendern. Det enda de förhåller sig till är att målgruppen skall vara mellan 6-12 år. Det har fallit dig så att produktionen tilldelats olika regioner. Detta beror inte på att ”det skall vara så” utan de väljer den plats som passar historien bäst. Varje år skickar olika upphovsmän in förslag, ett synopsis på tänkbar handling för nästkommande julkalender. Varpå de ansvariga väljer ut den idé som de vill utveckla.

Vi vill försöka att se både det positiva och det negativa med att det saknas riktlinjer. De fördelar som finns är å ena sidan att detta ger en stor konstnärlig frihet för de som producerar julkalendern. Fantasin kan flöda där inga gränser egentligen finns för vad som är acceptabelt. Kalendern tenderar också att utvecklas i takt med samhället som ständigt förändras, istället för att man ser på hur det har varit ser man framåt. Detta gäller både för själva berättelsen och den form som den presenteras i. Det blir inte enformigt utan varje år kan publiken förvänta sig någonting nytt.

Å andra sidan finns det också många nackdelar med avsaknaden av riktlinjer. En av farorna med att inte ha några specifika riktlinjer är att julkalendern kan se ut hur som helst. Detta kan visserligen betyda någonting positivt men det kan också innebära att julkalendern blir till ett tv-program i mängden då den inte nödvändigtvis måste urskilja sig. Exempelvis *Ture Svensson privatdetektiv* som visserligen är ett mycket välproducerat drama men som helt saknar kopplingen till december då den utspelar sig mitt på sommaren. Detta är även ett bra exempel på en kalender som har en total avsaknad av jultraditioner, ett måste i en julkalender enligt oss. Det finns också en poäng i att veta vad man kan förvänta sig, vilket man inte kan i och med att det saknas riktlinjer. Ett bevis på detta är alla de debatter som figurerat kring julkalendern genom åren. Människor har en viss förväntan och väldigt sällan lever julkalendern upp till dessa. Vi menar att julkalendern är en nedräkning fram till julafton och att den därför borde visa på de klassiska jultraditioner som vanligtvis hör denna månad till.

Vad gäller den målgrupp som SVT har för julkalendern, 6-12år, är vi av åsikten att detta känns lite taget ur luften. Till att börja med är det stor skillnaden mellan vad ett sexårigt barn respektive vad en 12åring finner underhållande. Dessutom är julkalendern idag en del av Bolibompa, där målgruppen är 3-10år¹⁷. Hur kan en programpunkt (julkalendern) rikta sig till en annan målgrupp än den målgrupp som är tänkt för programmet (Bolibompa). Även de ämnen som julkalendern har behandlat under 2000-talet är svåra att koppla till denna målgrupp. Återigen finner vi de allvarliga ämnena mindre lämpade för den yngre publiken. Samtidigt ser vi att andra kalendrar tenderar att vara alltför barnsliga för att kunna tilltala den äldre målgruppen. Sammantaget anser vi att det är få kalendrar som lyckats fånga den tänkta målgruppen. Dessutom vill vi tillägga att det i media ofta diskuteras om huruvida den kommande julkalendern kommer att tilltala den vuxna publiken. Ett exempel på detta ges i en tv-intervju med huvudrollsinnehavarna angående *Skägget i brevlådan*:

- Det är väldigt många vuxna som tittar på julkalendern har de nåt att hämta i er version?
- Ja, klart att man har. Jag menar, det är roligt. Alltså jag är ju vuxen. Jag tycker det är roligt när man snubblar, jag tycker det är roligt. Asså det är klart det finns! Sen finns det saker som är intelligentare än så. Jag menar om man bara är lite avslappnad finns det mycket att hämta för den vuxna också. Det tycker jag är självklart!¹⁸

Ytterligare ett exempel kan ges från en artikel i Dagens Nyheter angående 2009 års julkalender. Textförfattaren menar att många ser julkalendern, vuxna som barn och menar vidare att ett som är säkert är att många har åsikter om årgångarna. Hon påpekar också att den hyllas och/eller kritiseras år efter år.

2008 års julkalenderupplaga "Skägget i brevlådan" bjöd på Anders och Måns, som tidigare också haft en stor vuxenpublik. Sara Edwardsson och Henrik Ståhl är inarbetade barnmagasinsprogramledare. Men det betyder inte att nästa julkalender blir ett 24 avsnitt långt "Bolibompa", enligt de Två. – Tvärtom. Jag tror verkligen att vi riktar oss till en bred publik. Vi gör skämt och slapstickgrejer som vi själva skrattar åt och vi är ju vuxna själva – inte barn, säger Sara Edwardsson.¹⁹

Med dess två exempel vill vi påvisa att den målgrupp som SVT säger sig utgå ifrån, 6-12år, inte verkar överensstämma med vad "gemene man" har för uppfattning kring vilka

¹⁷ <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=6231&a=505157>

¹⁸ <http://svt.se/svt/play/video.jsp?a=1307775>

¹⁹ DN Kultur s.16 2008-12-31

julkalendern vänder sig till. Tråkigt nog ser vi att julkalendern mer och mer börjar likna ett barnprogram. Förhoppningsvis är detta bara en kortare trend så som det ofta har varit om man ser till historien. Trender kommer och går.

För att svara på den tidigare ställda frågan om en julkalender får se ut hur som helst, så är svaret på detta ett klart ja, i vart fall om man ser på historien samt har insikten att det inte finns några riktlinjer.

5 Forskning om rörliga bilder och barn

I och med att Julkalendern tilltalar så pass många av landets invånare och då främst barn, är det av intresse att se på vilken form av program som skulle vara mest lämpliga för barn att ta del av, samt vad tv-mediet i stort bidrar med för barnens utveckling. Ingegerd Rydin skriver i boken *Barnens Röster* att man troligtvis skulle uppfattas som avvikande om man som barn inte deltog i tittandet.²⁰ Margareta Rönnberg skriver i boken *TV är bra för barn* att TV hjälper barnen att tolka olika problem och att detta hjälper dem att bli samhällsmedborgare.²¹ Rönnberg diskuterar även att de vuxna bygger upp en idyll av sin egen barndom. Detta skulle absolut kunna överensstämma när man talar om julkalendern då de vuxna har en egen relation till detta program tack vare dess långa historia.

Då som nu har barn dock varit hänvisade till att tjuvlyssna och smygtitta på vuxenvärlden. Det är bara det att de idag möter denna värld i televiserad och allmängiltig form och därmed kan diskutera den med sina jämnåriga (och i många fall även med sina föräldrar och andra vuxna) lite på distans.²²

Hon menar att detta ger barnen en möjlighet till att diskutera problem utan att det blir personligt och kommer att handla om de egna familjeförhållandena. TV erbjuder också barnen tydliga kamper mellan det goda och det onda. Rönnberg menar att detta leder till att barnen får ett naturligt intresse för etik.²³ Här skulle Julkalendern kunna fungera som ett praktexempel då den ses av mer eller mindre alla barn, vilket betyder att alla är insatta och kommer att kunna bidra i diskussionen. Även många föräldrar och lärare intresserar sig för programmet vilket medför att diskussioner kan föras i både hemmet och skolan. Att julkalendern under senare år har kommit att ta upp riktiga problem såsom alkoholism, utanförskap och skilsmässa gör att barnen får en naturlig ingång till att diskutera dessa frågor som annars kan vara känsliga.

Alla julkalendrar presenterar precis som alla andra historier en konflikt. Vissa allvarligare än andra. Diskussionen om vad julkalendern bör innehålla har alltid varit livlig. Några menar att den skall fokusera på det kristna arvet andra på självaste julbestyren och barnen själva har vid vissa tillfällen önskat mer tomtar, vättar och andra mystiska väsen. Tydligt är att de

²⁰ Rydin, I. s. 317

²¹ Rönnberg, M. s. 11

²² Ibid. s. 11

²³ Ibid. s. 13

allvarligare problemen har fått mer utrymme under de senaste decennierna. Ett exempel på detta är i *Håkan Bråkan* där mamman har gått in i väggen och ligger inlagd på en psykiatrisk avdelning. Detta är egentligen ett mycket känsligt ämne, särskilt i juletider. Många barn skulle troligtvis fundera mycket kring varför mamman egentligen ligger där. Rönnerberg tar upp ett liknande exempel när hon skriver om barn som ser på serier som *Skilda världar* eller *Tre kronor*.

Barnen väljer nämligen ut och tolkar vad de ser så att det för dem blir begripligt, uthärdligt och givande. Inte fokuserar de i denna ålder precis på förlossningspsykosor, även om de kan tycka att ”tanten är konstig”. De kan däremot börja fundera kring hur mamma och pappa egentligen träffades.²⁴

Med andra ord tolkar barn vad de ser på ett annat plan än vuxna och försöker att göra det de observerat relevant för deras värld. Vi anser själva att julkalendern dock inte är det rätta forumet för att ta upp alltför svåra frågor. Vi menar att julkalendern till skillnad från andra program som barn tar del av, kan vara befriad från dessa frågor då julen för oss är en tid för traditioner.

Att julkalendrarna ser så olika ut idag jämfört med när den startade är egentligen självklart. Världen har förändrats och tv-mediet har självklart också utvecklats. Men bara för att det ser annorlunda ut betyder inte det att innehållet och temat måste vara annorlunda. Rönnerberg menar att själva barnleken egentligen inte skiljer sig så mycket från mor och farföräldrarnas tid, utan att det är samhället som förändrats. Exempelvis då de vuxnas yrken skiljer sig markant från de tidigare generationernas. Rönnerberg radar upp ett antal teman som dock alltid har varit intressanta för barn: ”barn-vuxen, man-kvinna, ondska-godhet, liv-död, kärlek-hat, lycka-sorg, hot-beskydd”.²⁵ Många av dessa teman går att finna i SVT:s Julkalendrar.

Rönnerberg diskuterar även att de vuxna bygger upp en idyll av sin egen barndom. Detta skulle absolut kunna överensstämma när man talar om julkalendern då de vuxna har en egen relation till detta program tack vare dess långa historia. På grund av detta väljer också många av dagens föräldrar att sitta ner med sina barn och ta del av den årliga traditionen. Detta gör det möjligt för föräldrarna att föra en associativ samtalsform om vad de har sett. ”Med det menas att lyssna aktivt, fylla på med utsmyckningar av enskildheter och gärna fantisera vidare. Detta

²⁴ Rönnerberg, M. s. 12

²⁵ Ibid. s. 15

förutsätter givetvis att de vuxna verkligen vet vad programmet handlar om, eller är förtrogna med genren”.²⁶ Men Rönnerberg menar också att det är viktigt att de vuxna inte försöker att tillrättavisa barnen när de ser någonting tillsammans. Detta just därför att de vuxna och barnen inte alltid uppfattar det de sett på samma sätt eller samma nivå. ”Dessutom kan de vuxnas förklaringar, av saker som barnen svävat i lycklig okunnighet om, göra programmen alltför hemska, eller förvandla kul ”på låtsas” till ruggigt ”på riktigt””.²⁷

Marlena Jansons doktorsavhandling *Bio för barnens bästa? Svensk barnfilm som fostran och fritidsnöje i 60 år* (2007) beskriver utvecklingen och pekar på tendenser som präglar svensk barnfilm. Denna avhandling ger svar som är relevanta även om man ser på julkalendern trots att det är en produktion för tv. Jansson menar i sin forskning, som titeln på avhandlingen antyder, att den svenska barnfilmen genom hela barnfilmshistorien har sett som sin uppgift att fostra barnen. Men att detta har skett på olika sätt.

Diskurserna om barn och film, sådan de har uttryckts i barnfilmerna, har heller inte avlöst varandra enligt ett enhetligt system utan snarare växlat, tagit vid, levt vidare parallellt, återkommit och försvunnit enligt ett oregelbundet mönster – även om en dominerande diskurs vid en given tidpunkt kan förklaras som produkten av en ”tidsanda”.²⁸

Detta mönster går även att finna i utvecklingen inom julkalendern. Julkalendern har förändrats mycket men inte på ett tydligt plan där man ”lärt” av tidigare kalendrar. Ibland har det presenterats någonting helt nytt. Ibland någonting som likar någonting som redan producerats. Teman inom kalendern har ibland varit mycket lekfulla och ”barnsliga” (*Regnbågslandet* 1970, *Allrams höjarpaket* 2004). Vissa år har det varit mer allvarligt och pedagogiskt (*Det blir jul på Møllegården* 1980, *Marias barn* 1987). Andra år har detta kombinerats och det har varit lekfullt och pedagogiskt på samma gång (*Fem myror är fler än fyra elefanter* 1977, *Stjärnhuset* 1981).

Jansson menar vidare att det finns någonting som heter barnfilm och någonting annat som heter ”film”. Dessa två har separerats. ”Den rigida åtskillnaden mellan barnfilm och film sprang som framgång ur viljan att vilja skapa en barnfilmskanon motsvarande den redan upprättade barnbokskanon som skilde den goda litteraturen från skräplitteraturen”.²⁹ Jansson

²⁶ Rönnerberg, M. s. 45

²⁷ Ibid. s. 46

²⁸ Jansson, M. s. 132

²⁹ Ibid. s. 133

menar att i och med att barnfilmen fick en egen agenda och en egen barnfilmskommitté som skulle verka för att göra ”god” barnfilm tillsattes, uppkom flera problem. Ett av problemen var att barnfilmen fick låg status och att kritiker och allmänheten inte hade något stort intresse för denna typ av film. Dessutom var det människor som främst hade barnens psykiska hälsa i fokus som intresserade sig för barnfilmen och inte de som såg filmen som en konstform. Hon menar också att barnfilmen inte har följt med i utvecklingen på samma sätt som annan film vad gäller samhällsekonomiska, tekniska och estetiska uttryck. Här nämner hon bland annat den våg av samhällskritiska filmer som producerades i skiftet mellan 60 och 70-talet då det kom en uppsjö av filmer (riktade till den vuxna publiken) i denna genre.³⁰ Vad gäller julkalendern så har denna skillnad mellan barn och vuxna som målgrupp inte alltid varit lika tydlig som Jansons beskrivning av barnfilmen. Vissa år har målgruppen enbart varit barn, medan det andra år varit producerat för mer eller mindre hela familjen. Tekniken har många gånger varit mycket avancerad (*Teskedsgumman*) och många av julkalendrarna har varit samhällskritiska (*Broster, Broster!*). Dessutom har både kritiker och allmänheten haft ett mycket stort intresse i julkalendern alltsedan man 1977 upptäckte att en stor del av publiken var vuxna. Detta är dock intressant eftersom debatten kring vad julkalendern skall innehålla har fokuserat på vad som är bra för barnen och inte vad de vuxna vill se. Men det var alltså upptäckten av den vuxna publiken som satte igång övervakningen av julkalendern. Janson menar också att den debatt om videovåldet som startade med debattprogrammet *Studio S* (1980), bidrog till att den svenska barnfilmen gick tillbaka till att likna den film som producerades för barn på 50-talet.³¹ Det kan man på sätt och vis även se i julkalendern som på 80-talet innehöll mycket stillsamma pedagogiska historier (*Det blir jul på Møllegården* 1980, *Stjärnhuset* 1981, *Marias barn* 1987). Men under 1980-talet förekom också många kalendrar som var av det mer tokiga slaget (*Albert och Herberts julkalender* 1982, *Julstrul med Staffan och Bengt* 1984). 80-talets julkalendrar präglades dock enbart av sådant som man trodde var bra för barnen med undantag för *Trollkalendern* (1985) som var en repris av *Trolltider* från 1979. Denna kalender fick stor uppståndelse på grund av det ”ockulta” temat.

Janson menar att den svenska barnfilmen har saknat tre diskurser. Döden, sexualitet och elaka barn.³² Av dessa tre är det bara elaka barn som går att finna i Julkalendern (exempelvis *Måns i Pelle Svanslös*). Man skulle däremot kunna hävda att temat död existerar i och med att det vid

³⁰ Jansson, M. s. 133

³¹ Ibid. s. 136

³² Ibid. s. 143

flera tillfällen förekommer barn som har förlorat en förälder, men det finns inga inslag där någon dör i julkalendern. Julkalendern behandlar å andra sidan ”riktiga” problem såsom alkohol, skilsmässa etc.

6. Resultat

Tanken med denna uppsats var att få en djupare insikt i fenomenet julkalendern. Vi började med att fråga oss hur julkalendern har sett ut. Detta skulle sedan övergå till att behandla 2000-talet. Vi ville belysa kalendern i den nutid vi lever i, där vi kan se vad julkalendern har utvecklats till, vad den är på 2000-talet. Att sedan koppla teman, form och berättelse till julkalenderns historia för att se likheter och skillnader var en av utgångspunkterna. När vi gått igenom det stora material som julkalendern utgör, är det tydligt att kalendern har varit utformad på många skilda sätt. Vi har försökt att visa på hur detta yttrar sig. Avslutningsvis ser vi att julkalendern kan sättas in i ett större perspektiv där kalendern inte är en sluten bubbla utan också kan ses som en del av en svensk barn och ungdomsfilms tradition.

Vi utgick ifrån Ingegerd Rydins kategoriindelningar när vi försökte se tendenser i 2000-talet julkalendrar. Det vi kom fram till var att hennes punkt *Underhållning, humor och fars* är den som kunde kopplas till alla julkalendrar under 2000-talet. Detta var inte talande i sig, eftersom julkalendern ofta är en lättsam företeelse. Men vi kunde samtidigt se att både *jultraditioner* och det *religiösa temat* nästan fullständigt saknas. Vi ser istället att underhållning i kombination med *fantasi, sagor och folktro* är ett vinnande koncept som ofta går igen från år till år. Med hjälp av animationer och specialeffekter lyckas man ofta fånga en fantasivärld som med scenografi och kostym ger åskådaren en verklighetsflykt. Något som vi fann intressant när vi gjorde vår näranalys av julkalendern var att flicka/pojke ofta är ett förekommande tema på 2000-talet. Dessa två parter hjälps åt och samarbetar ofta emot den konflikt som är presenterad i berättelsen, inte sällan utgörande av de vuxna. Barnen är också de förståndiga, tillskillnad från de vuxna som är klantiga, korkade och inte sällan elaka. Till följd av detta kan vi också se att de vuxna framstår som dåliga förebilder, något som även avspeglas i att föräldrar ofta är icke närvarande för sina barn. I några av julkalendrarna låter man könsrollerna vara otydliga vilket kan ses som ett försök till att visa jämställdhet mellan könen. Kvinnor är trots detta de drivande karaktärerna medan männen i de flesta fallen spelar huvudrollen i berättelsen.

Vad som framkommit när vi undersökt hur det kommer sig att julkalendrarna ser så olika ut genom historien är att SVT har en total avsaknad av riktlinjer. Det enda som de förhåller sig till är att deras målgrupp skall vara mellan 6 och 12 år. Den målgrupp som SVT säger sig utgå

ifrån anser vi vara bristfällig då vi menar att julkalendern istället borde ses som familjeunderhållning, där även små barn och vuxna i många fall finner intresse i kalendern. Avsaknaden av riktlinjer har vi kunnat se som både positivt och negativt. Det positiva är att kalendern följer med i utvecklingen av samhället, där konstnärlig frihet förnyar. Det negativa är att kalendern saknar det som gör julkalendern signifikativ, vilket medför att den liknar andra program för samma målgrupp. Enligt vår åsikt ser vi att nackdelarna är övervägande, då vi efterlyser riktlinjer som i vart fall värnar om de klassiska jultraditionerna som i sin tur bidrar till att åskådarna får den julstämning som man eftersöker i juletid.

Innehållet i julkalendern tenderar ofta att fokusera kring tunga frågor som exempelvis skilsmässa. Margareta Rönneberg menar att det finns många fördelar med att barn ser på program med allvarliga ämnen. Hon anser att de för det första får en möjlighet att diskutera dessa ämnen utan att det blir personligt, för det andra kan barn omvärdera sina intryck så att det passar deras världsuppfattning. Men vi anser att de alltför allvarliga frågorna inte hör hemma i detta forum utan, alla kan behöva en mer lättsam och traditionsbunden företeelse att se fram emot.

Källförteckning

Tryckta källor:

Christersson, Lisen. *Med julkalendern i tiden: En studie av fyra stycken julkalendrar i Sveriges Television under fyra decennier*. Institutionen för Undervisningsprocesser, kommunikation och lärande, Lärarhögskolan i Stockholm. Vt-04

Forslund, Bengt. *Dramat i tv-soffan : från Hamlet till Svensson, Svensson : svensk tv-dramatik under 50 år*. Malmö: Arena i samarbete med Sveriges television (SVT), 2006. ISBN: 91-7843-213-8

Fristorp, Mimmi. *Supersnälla hjältar gör nästa julkalender*. Dagens Nyheter, Kultur. 31/12-08. Sida 16.

Gradvall, Jan. *TV! Nedslag i Sveriges televisions historia*. Stockholm, Sveriges radio, 1996. ISBN: 91-522-1780-9

Janson, Malena. *Bio för barnens bästa? : svensk barnfilm som fostran och fritidsnöje under 60 år*. Stockholm : Acta Universitatis Stockholmsis : Almqvist & Wiksell International, 2007. ISBN: 978-91-85445-76-9

Lundgren, Johanna. *Tillbaka till dåtiden snarare än framåt mot framtiden? – En studie av debatten kring julkalendern Håkan Bråkan*. H S-institution, Högskolan i Gävle. Vt-04

Rydin, Ingegerd. *Barnens röster : program för barn i Sveriges radio och television 1925-1999*. Stockholm: Stift. Etermedierna i Sverige: Prisma, 2000. ISBN: 91-518-3785-4

Rönnerberg, Margareta. *Tv är bra för barn*. Stockholm: Ekerlid, 1997. ISBN: 91-88594-65-3

Schyberg, Anna. *Tomte-maskinen – TV-produktionen 1993 års julkalender*. Litteraturvetenskapliga institutionen, Lunds universitet. LIV 003 Ht-94

Sjöholm, Carina & Zetterberg-Wollinger, Susanne. *Bakom stängde luckor... : En studie av en proteststorm mot TV2:s julkalender 1985*. Etnologiska institutionen, Lunds universitet. ET 003. Ht-86

Stenudd, Solveig. *Teskedsgumman, Pettson och alla de andra: Julkalendern i radio och tv genom tiderna*. Stockholm: Sveriges radio, 1994. ISBN: 91-522-1751-5

Öljemark, Magnus. *Från världsamvete till parodi: En uppsats om julkalendern*. Litteraturvetenskaplig institutionen, Lunds universitet. LIV 303. Vt-94

Rörliga bilder

Julkalendern: samtliga producerade för Sveriges television. Se bilaga för titel och år.

Film/TV

Björnes magasin. Sveriges television (SVT Drama), 1987.

Kenny Starfighter. Åstrand, Carl m.fl. Sveriges television, 1997.

Nils Karlsson pyssling. Götestam, Staffan. Svensk filmindustri, 1990.

Sjunde inseglet, Det. Bergman, Ingmar. Svensk filmindustri, 1957.

Skilda världar. Bergenstråhle, Joachim m.fl. Grundy Productions AB, 1996.

Star Wars. Lucas, George. Twentieth Century-Fox Film Corporation, Lucasfilm, 1977.

Studio S. Sveriges television, 1976.

Tre kronor. Falck, Peter Emanuel m.fl. Svensk filmindustri, TV Spartacus, 1994.

Varuhuset. Ekman, Mikael m.fl. Sveriges television (SVT Drama), 1987.

Internet:

<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=6231&a=505157> 15/1 – 09 22:13

<http://svt.se/svt/play/video.jsp?a=1307775> 15/1 – 09 22:57

<http://www.newsdesk.se/view/pressrelease/69336> 17/1 – 09 01:52

Telefon intervju:

Kvarforth, Susanne. Projektledare, julkalendern SVT. 27 november klockan 15:15.

Bilaga

Julkalendrar i Sveriges Television genom tiderna

- 1960 - Titteliture
- 1961 - Julbåten Juliana
- 1962 - Storskogens tomtefamilj
- 1963 - Den tänkande brevbäraren
- 1964 - Lill-Stina på reportage i Storskogen
- 1965 - Farbror Pekkas handelsbod
- 1966 - En småstad vid seklets början
- 1967 - Gumman som blev liten som en tesked
- 1968 - Klart spår till Tomteboda
- 1969 - Herkules Jonssons storverk
- 1970 - I Regnbågslandet
- 1971 - Broster, Broster!
- 1972 - Barnen i Höjden
- 1973 - Jul i Mumindalen
- 1974 - Rulle på Rullseröd
- 1975 - Långtradarchaufförens berättelser
- 1976 - Teskedsgumman, repris från 1967
- 1977 - Fem myror är fler än fyra elefanter
- 1978 - Julius Julskötare
- 1979 - Trolltider
- 1980 - Det blir jul på Møllegården
- 1981 - Stjärnhuset
- 1982 - Albert och Herberts jul
- 1983 - Lille Luj och Änglaljus i strumpornas hus
- 1984 - Julstrul med Staffan och Bengt
- 1985 - Trolltider med trollkalender, repris från 1979
- 1986 - Julpussar och stjärnsmällar
- 1987 - Marias barn
- 1988 - Liv i luckan
- 1989 - Ture Sventon, privatdetektiv
- 1990 - Kurt Olssons julkalender
- 1991 - Sunes jul
- 1992 - Klases julkalender
- 1993 - Tomtemaskinen
- 1994 - Håll huvet kallt

- 1995 - Jul i Kapernaum
- 1996 - Mysteriet på Greveholm
- 1997 - Pelle Svanslös
- 1998 - När karusellerna sover
- 1999 - Julens hjältar
- 2000 - Ronny & Julia
- 2001 - Kaspar i Nudådalen
- 2002 - Dieselryttor & sjömansmöss
- 2003 - Håkan Bråkan
- 2004 - Allrams höjdpaket
- 2005 - En decemberdröm
- 2006 - LasseMajas Detektivbyrå
- 2007 - En riktig jul
- 2008 - Skägget i brevlådan